Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i. KNIHOVNA

31

ROZHOVOR S V. ČE-
PEM ● JERUŠALAJIM
● DUTSCHKE: STU-
DENTSKÉ REBELIE ●
DEUTSCHER: STALIN

student

TÝDENÍK MLADÉ INTELIGENCE

Ročník IV. ● 31. července 1968 ● Cena 1 Kčs

Prohlášení

k Hovorům v Anglické zahradě

Redakce se na jaře t. r. rozhodla věnovat v několika letních číslech zvýšenou pozornost problematice čs. emigrace v celé její šíři s jejími politickými, etickými i materiálními aspekty. Toto rozhodnutí učinila v dobré víře, že tím pomůže rozbourat jednu z nejtíživějších tabu poválečné společnosti.

Redakce Studenta se domnívala a doposud se domnívá, že problém emigrace je palčivý především pro mladou inteligenci a že je právě proto povolána, aby se jím zabývala. Jestliže však obraz emigrace měl být úplný, domnívala se redakce Studenta, že do něho patří také redakce Svobodné Evropy i s politickými východisky, která jsou přirozeně pro naši společnost nepřijatelná.

Je otázka, zda bylo vhodné, že jsme otiskli první pokračování rozhovorů s redakcí Svobodné Evropy bez vysvětlujícího úvodu, ovšem počítali jsme s inteligentním čtenářem, který vezme v úvahu, že jde o první část rozhovoru, a jenž chce napřed poznat faktický materiál, zaujmout k němu své stanovisko a pak je teprve zvědav na názor redakce. Připravovali jsme se seriózně na závěrečné zhodnocení „emigračních" materiálů a chtěli jsme k němu přizvat historiky, zabývající se touto problematikou vědecky.

První část našich příspěvků vyšla bohužel v době, kdy zahraničně politická situace naší republiky je staví do jiného světla, než do jakého jsme je zamýšleli postavit my. Považujeme proto za svou občanskou povinnost nepokračovat v otiskování „Rozhovorů v Anglické zahradě" a odložit je do doby, kdy bude obsah zveřejněných článků vnímán klidněji a jejich možná dezinterpretace nevyvolá obavy o osud našeho státu.

Také k ohlasům tisku, a zejména k otevřenému dopisu pražských vysokoškolských učitelů, se vrátíme ve vhodnější době.

Redakce Studenta, 24. 7. 1967

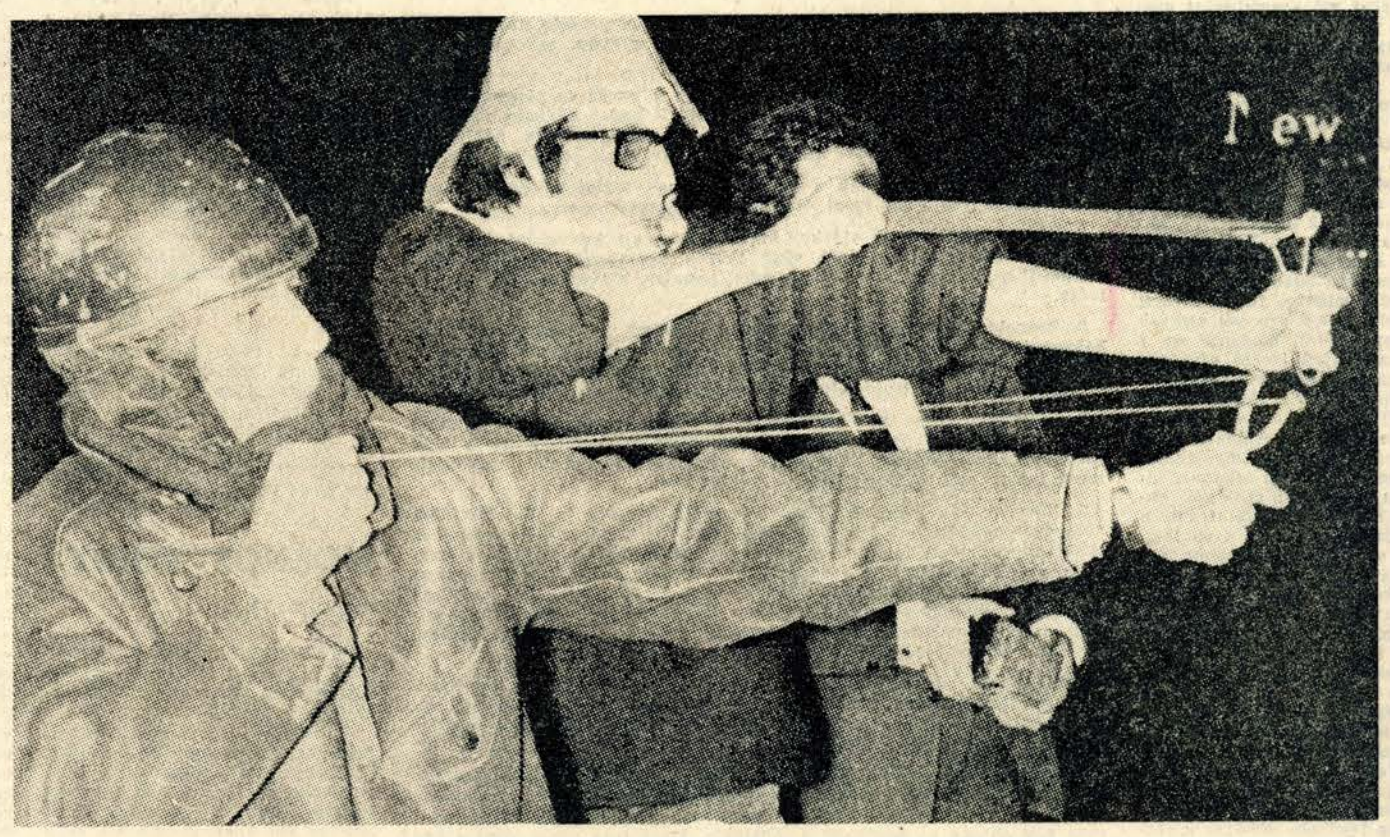

FOTO: PARIS MATCH

PATÝ STAV ÚTOČÍ

Tranzistorová revoluce

I. ČÁST:
OD NANTERRE K SORBONNĚ

„V potyčce utrhnout protivníkovi jeden prst je lepší, než mu jich deset poranit. Ve válce je lepší nepříteli jednu divizi zničit, než mu jich deset zneškodnit."

Mao-Ce-tung: O revoluční válce.

Francie rodičů věřila, že dává krásný dárek svým studentům. Základní kámen nové university byl položen v listopadu 1963. Projekt, rozvržený na plochu 33 hektarů, představoval nejkrásnější universitu v Evropě — kampus po americkém způsobu, travnaté plochy, největší knihovna ve Francii, velký, modře kachličkovaný plavecký bazén a sportoviště hodná města s 50 tisíci obyvateli.

Avšak pěkný sen architekta Chauliata byl realizován v místě, které skličovalo. Z jedné strany sídliště, z druhé plechový „bidonville" plný arabských a portugalských dělníků. Všude kolem bláto a bláto. Býval zde vojenský exercírák. Do tohoto prostředí dostavil se dne 8. ledna 1968 ministr mládeže a sportu pan Missoffe, aby otevřel onen bazén. Místo vděčných a jásajících studentů vítaly ho obrovité nápisy zhotovené stříkacími pistolemi. Visely odevšad a nastříkány byly na všem možném.

„Zde končí svoboda!" „Nikdy nepracujte!" „Uhlazenost, čistota, sexualita!" „Zalez si do vitriny mezi hmyz a shnilý tam!"

Bazén byl nicméně velkolepý: celý krytý a vytápěný, dlouhý 50,02 m. Stál miliardu starých franků a vstup zde byl upraven na cenu takřka symbolickou. Děkan fakulty humanitních věd, jež do vybudování celé university patří k universitě pařížské, levičák a pokrokový muž jménem Pierre Grappin, očekával ministra, spolu s několika svými spolupracovníky pod administrativní věží fakulty. Nevypadal nadšeně, neboť si včas všiml, že přítomnost některých studentů na této slavnostní události není vedena pouhým obdivem k osobě ministra. Progresívní sklony děkana Grappina prožívaly totiž již nějakou dobu těžkou zkoušku. Skupina 300 až 400 levicových studentů po tuto dobu vedla systematickou bitvu proti profesorům a správě fakult.

Prvním válečným vítězstvím pro tyto studenty bylo zrušení zákazu přijímat na dívčí koleji návštěvy. Nanterrský řád povoloval tuto výsadu předtím pouze chlapcům. Takový řád, činící zadost katolickému duchu francouzského školství, prohlásili studenti za neudržitelný a neplatný a společnost, která vymýšlí podobná omezení, aby vykonávala vládu nad vlastní mládeží, za hodnou opovržení. Základní idea zde vyjádřená běžela již delší dobu nejen po nanterrských posluchárnách. Kritika, kterou tito mladí adresovali své společnosti, nebyla pouhou kritikou. Byla popřením této společnosti.

Contestation. „Žádné skutečné popření nelze realizovat jinak než násilím: „Pařížská komuna 1871, říjen 1917, španělská válka, američtí černoši atd." Heslem toho, co mělo přijít po několika měsících, bylo tedy popření. Ani právo na práci, ani svoboda osobnosti — nic, co by počítalo s touto společností. Děkan Grappin — levičák — očekával, kdy tito mladí začnou diskutovat; požadovat; argumentovat. Nedočkal se. Nebyl zde stranou. Byl ztělesněním toho, co bylo třeba popřít.

Nejzajímavějším z oněch popiratelů byl Daniel Cohn-Bendit, student sociologie s rezavými vlasy a modrýma očima, dítě z francouzsko-německého manželství, narozené v Montaubanu. Byl dobrým řečníkem. Vedl své akce „skupinky" s cílevědomostí a systematičností, která byla hrozivá. Přišel také, asi s šedesáti kolegy, poslechnout si ministrův inaugurační projev. Sotva ministrova slova dozněla uprostřed pokřiků studentů, ozval se Cohn-Bendit: „Četl jsem vaši Bílou knihu o mládeži. Šest set stránek nejapností. Dokonce se nezmiňujete ani o sexuálních problémech mladých..."

Ministrova odpověď svědčila o tom, že ztratil nervy.

Daniel Cohn-Bendit vždy rád a otevřeně vysvětloval cíle své „skupinky". Prvním z nich byla politizace celé university. Universita se musí stát východiskem všech akcí, místem, odkud je možno přes příkop akademické půdy metat těžké kusy na celou společnost. Dosáhnout tohoto cíle není v Nanterre obtížné. Je třeba narušit vším možným způsobem výuku a učinit z fakulty jakýsi permanentní mítink, na způsob amerického be-in. Děkan rozhodl dříve, že umožní všem skupinám projevovat se politicky na půdě fakulty. Zdi dlouhé galerie, která spojuje jednotlivé fakultní budovy, se pokryly výzvami, „nástěnnými novinami" à la Čína a à la hippies. Útočí na vše, co nepatří k extrémní levici, komunistickou stranou počínaje. Děkan také svolil, aby „skupinky" používaly pro své seance až několika poslucháren. Přiděluje je výbor složený ze všech politických proudů. Na to však Cohn-Bendtovi přátelé odpověděli, že si posluchárnu obsadí, kdykoli ji budou potřebovat, i kdyby tam právě byla přednáška.

Tak vzniká „Hnutí 22. března". Obsazení první posluchárny pro permanentní schůze se stává datem hnutí. Čtyři dny poté přichází do této jámy lvové komunistický poslanec Pierre Juquin na pozvání místní skupiny Svazu komunistických studentů U. E. C. F. Je vypískán a skupina maoistů (neboli „marxistů-leninistů") se na něj vrhá s rudou knížkou v ruce. Podobného přijetí se zde dostane profesoru Schwartzovi, tomu, jenž později při sorbonnských bitvách hrdě nabídne svou demisi na znamení souhlasu se studenty. Vylíčené události koincidují s mohutnými manifestacemi v NSR a s bitvami italských studentů. Mezinárodní veřejnost se začíná ptát, kam to vede. Jiní se především starají, odkud to přichází. Odpovědi jsou po ruce, právě proto, však zahrnují vždy pouze část pravdy. Profesor Marcuse, onen Marcuse, jehož jsme u nás znali jako jednoho z přijatelných vykladačů marxismu, aniž jsme cokoli pořádně věděli o jeho knize „Der eindimensionale Mensch" vyšlé roku 1954, začíná být objektem žurnálů, rozhlasu, televize. Člověk, jehož znali pouze studenti a akademická veřejnost, se stává ideologem mezinárodní studentské revolty. „Studentskou opozici považují dnes za rozhodující faktor změny, jistě ne, jak mi bylo předhazováno, jakožto bezprostřední revoluční sílu, nýbrž jako jeden z nejsilnějších faktorů, který se možná jednou takovou revoluční silou stane." (Problém moci v opozici v: Psychoanalyse und Politik, Frankfurt 1968, str. 54).

Ideolog „pátého stavu" a „nové levice" není však jedinou odpovědí. Je tu Guevara a Debray, je tu Giap a Althusser. A není-li tu tohle všechno, pak najdeme klasiky Trockého, Luxemburgovou a Mao. Je pravda, že všechny tyto ideologie mají společného jmenovatele: je jím revoluční akce. Většina z nich má taky společnou revoluční taktiku: iniciativní a odhodlané „skupinky". Bylo-li dost odpovědí na to, odkud to pochází, málokdo věděl, kam to vede. Koneckonců, Němci byli vždy nadmíru zpolitizovaní, a to, co zde právě probíhá, není prvou velkou akcí SDS. Italové? Snad spíše lokální záležitost. Že tu byly na Francii neobvykle veliké demonstrace proti Vietnamu? Vypadaly dosti opožděně s tímto svým tématem. Bylo však třeba přemýšlet o možných důsledcích hloubějí, zatímco rostla nanterrská vzpoura. Bylo nutné uvažovat o tom, že teprve ve Francii, té Francii, která si vždy vytvářela autoritativní režimy, jen aby o to více vychutnala svou svobodu v boji proti nim, že teprve zde se vzpoura stane něčím větším, než izolovaným hnutím studentstva a mládeže. Bylo nutné vážit letitou nehybnost gaullistického systému moci. Bylo třeba předvídat, co udělá Francie a její lid, až ucítí dech nové svobody, ať už ta svoboda přichází odkudkoli a tváří se jakkoli. Jenže svět toho o Nanterre ještě moc nevěděl. A zde zatím události dostávají spád. V půli dubna, v atmosféře věčných debat a mítinků, v atmosféře očekávání, rozšíří se fáma, že vedení fakulty sestavilo černou listinu rebelů, která má sloužit examinátorům při zkouškách. Že špatné známky mají udusit revoluci. Děkan s po-

(Pokračování na 3. str.)

Jak jsme nejeli do MOSKVY

Začátkem července jsme se telefonicky domluvili s Grigorijem Ogněvem, autorem článku „Čemu učí Student", otištěného v Komsomolské pravdě, že přijedeme do Moskvy, abychom si promluvili „o věcech, které zajímají obě strany".

Včas jsme zakoupili tři letenky Praha—Moskva na středu 17. července a vydali se s pasy a s otištěným telefonickým rozhovorem se s. Ogněvem na příslušný úřad Veřejné bezpečnosti.

Když na nás přišla řada, vešli jsme do úřadovny a vysvětlili soudružce za stolem, oč nám jde.

„Máte modré svidítělstvo?" zeptala se.

„Nemáme," odpověděli jsme, „ale máme letenky na středu."

Soudružka se pousmála a řekla, že bez modrého svidítělstva neodletíme do Moskvy ani ve středu, ani jindy. A poslala nás na sovětské velvyslanectví.

Zde nám soudruzi vysvětlili, že na návštěvy se přece bez pozvání nejezdí a že nás tedy musí Komsomolská pravda pozvat (otištěný telefonický rozhovor bohužel nestačí.) Vzhledem k tomu, že máme letenky na středu, nemusíme se prokázat modrým svidítělstvem, stačí pozvání telegrafické, na jehož základě dostaneme příslib víza, na jehož základě dostaneme výjezdní doložku. Stačí tedy, přineseme-li telegram a po dvou fotografiích.

Telefonovali jsme tedy do Komsomolské pravdy. Zde je záznam prvního rozhovoru, který se konal v pondělí dne 15. července 1968.

STUDENT: Prosím soudruha Ogněva.

KOMS. PRAVDA: Snad Oganova.

STUDENT. Nikoliv. Ogněva. Grigorije.

KOMS. PRAVDA: Jmenuje se Oganov. Na Ogněva se zkracuje.

STUDENT: Dejte mi tedy soudruha Oganova.

OGANOV: U aparátu Ogněv. Poslouchám vás.

STUDENT: Zde Student Praha, dobrý den. Milý soudruhu Ogněve, chceme vás o něco požádat. Před časem jsme se domluvili, že přijedeme do Moskvy, abychom si promluvili s lidmi z redakce Komsomolské pravdy o věcech, které zajímají obě strany. Nyní bychom tak rádi učinili. Vízum však dostaneme pouze na základě vašeho písemného pozvání. Pošlete nám laskavě zvací telegram, a to pokud možno rychle, máme totiž letenky na středu.

OGNĚV: O pozvání nemohu rozhodnout já, ale celá redakční rada, to jistě chápete. A letenky na středu vraťte. Ostatně letenky do Moskvy se teď jistě dostanou v Praze snadno.

STUDENT: Nevím, nevím. A za jak dlouho můžeme Váš telegram čekat?

OGNĚV: Tak do týdne.

STUDENT: To se budete celý týden radit?

OGNĚV: Telegram můžeme samozřejmě poslat třeba zítra, ale než seženete vízum...

STUDENT: Na sovětském konzulátě slíbili, že nám je dají okamžitě.

OGNĚV: Zavolejte mi zítra a já vám řeknu, jak jsme se domluvili.

STUDENT: Zapište si, prosím, naše jména a adresu redakce. Jeli bychom tři.

OGNĚV: Dokonce tři? Tak davajtě.

STUDENT: Zvoníčková, Kadavý, Kramer.

OGNĚV: Kdo, kdo?

STUDENT: Kramer.

OGNĚV: Á! Známá jména.

STUDENT: Čekáme tedy na váš telegram.

OGNĚV: Čekejte, čekejte.

Záznam druhého telefonického rozhovoru, který se konal v úterý dne 16. července 1968.

STUDENT: Tady Student Praha, dobrý den. Voláme, jak jsme se domluvili.

OGNĚV: Vite, náš šéfredaktor je na dovolené, vrátí se pozítří, pak nám zavolejte.

STUDENT: Do Moskvy se těžko volá. Raději nám pošlete telegram.

OGNĚV: Dobře, pošleme telegram. Neztrácejte naději.

STUDENT: Tu my neztrácíme v žádném případě. Na shledanou.

Letenky na středu jsme vrátili.

Telegram jsme dodnes nedostali.

Naději jsme přesto neztratili.

Jana Zvoníčková

PROHLÁŠENÍ SVS

Předsednictvo Svazu vysokoškolského studentstva Čech a Moravy vysílá dvacetičlennou delegaci na IX. světový festival mládeže a studentstva do Sofie. Jelikož postup Mezinárodního přípravného výboru považujeme za nedemokratický, rozhodli jsme se vydat toto prohlášení:

Pro účast SVS na IX. SFMS v Sofii jsme se rozhodli proto, že jej chceme využít k navázání osobních kontaktů s představiteli studentských organizací na Festivalu zúčastněných, k první velké mezinárodní propagaci nedávno vzniklého SVS. Můžeme a musíme být též užiteční při vysvětlování současných politických změn v Československu. Naše účast však neznamená souhlas s postupem Mezinárodního přípravného výboru. Protestujeme proti tomu, že přijet na Festival bylo znemožněno delegacím izraelských organizací, které považují loňskou šestidenní válku za obranný boj tohoto státu. Aniž bychom zaujímali tímto prohlášením stanovisko k loňské válce, považujeme tento akt MPV za nesprávný a odporující základní myšlence Festivalu mládeže a studentstva. Brání mladým lidem utvořit si vlastní názor v procesu diskuse a výměny názorů, sjednotit se v zájmu společných ideálů přes názorové rozdíly. Nepřípustným způsobem brání určité skupině mladých lidí vysvětlit své stanovisko. Takto je možno postupovat jen proti fašistickým, antihumánním organizacím. Z těchto tendencí nikdo Svaz izraelských studentů, Komunistický svaz mládeže Izraele a mládežnické organizace dvou levicových socialistických stran neobvinil a ani obvinit nemůže. Jelikož úkolem Festivalu bude vyjádřit se také k otázkám války a míru a posoudit situaci v ohniscích neklidu tohoto světa, považujeme účast zástupců jmenovaných organizací v Sofii za nutnou. Ať již z toho důvodu, že to jsou občané státu, který válečným konfliktem v nedávné době prošel, nebo proto, že představují jeden z možných názorových směrů. Žádáme proto Mezinárodní přípravný výbor IX. světového festivalu mládeže a studentstva, aby umožnil účast v Sofii všem organizacím izraelské mládeže a studentstva a okamžitě tyto organizace pozval.

Předsednictvo
Svazu vysokoškolského studentstva Čech a Moravy

PÍŠE VÁM POSLANEC

Vážení kolegové,

stal jsem se členem České národní rady, nominované a zvolené báječně rychlým tempem. Přestože mne před deseti dny něco podobného ani nenapadlo, jest mi nyní spoluvytvářet a hájit určitá stanoviska. Jsem zvědav, jak to půjde.

Jako posluchač 5. ročníku brněnské elektrofakulty budu mít na zřeteli především otázky, spojené se společenským postavením studentů. Aby bylo možno studentské zájmy hájit, bude nutné vytvořit v ČNR pro jednání o těchto otázkách nejprve potřebný prostor.

Jak známo, není současná Česká národní rada zákonodárným orgánem, nýbrž má jako partner Slovenské národní rady připravit půdu pro federalizování státu. Teprve po řádných volbách, které budou buhví kdy, stane se ČNR zákonodárným orgánem v Čechách a jejím členům, vzešlým z vůle lidu v přímých volbách, bude odpovědna i česká federální vláda. I když poslání nynější České národní rady je podstatně užší, než bude v časech příštích, bylo by podle mého chybou nevyužít dílčím způsobem našeho orgánu též k prosazení zájmů studentů, mladé inteligence, jakož i zájmů dalších sociálních skupin mládeže. V této otázce mělo by být nás několik mladých poslanců zajedno. Na ustavující schůzi ČNR jsem se zajetím a zájmem vyslechl krátkou řeč Petra Rybáře, předsedy Svazu vysokoškolských studentů, a řekl jsem si: Navrhnu, aby se poslanec Rybář pokusil ustavit poslanecký klub mladých.

Jsem přesvědčen, že seskupení poslanců do třiceti let věku by bylo lépe schopno prosadit naznačené požadavky a sjednocovat taktiku k jejich prosazení, než samotní, byť silní jedinci.

Závěrem na sebe ještě prozradím, že jsem členem KSČ a že mou touhou byla po dlouhá léta normalizace režimu; složení ČNR mi dává doufat, že by tento nejvyšší český národní orgán mohl výrazně přispět k posílení zvolna se obrozující demokracie, což je a velmi dlouho bude v mých očích úkol prvořadý.

ALOIS BUCHTA, Brno

12. 7. 1968

DESATERO PRO DOSPĚLÉHO INTELEKTUÁLA

Příspěvek do diskuse v Literárních listech 26. června 1968

1. Mluv pravdu bez ohledu na taktické zřetele, protože ústupky taktice jsou ústupky pravdě. Nemůžeš-li mluvit pravdu, mlč. Disciplína pravdy je nejtvrdší ze všech disciplín.

2. Spoléhej na svůj vlastní zdravý rozum a nevěř ve zjevení jistoty jakýchkoli církví, stran mesiášů. Specialisté ti budou vždycky říkat, že „věci jsou složitější", ačkoli základní otázky lidských práv, údělu člověka a osobní svobody jsou otevřeny všem, každému zdravému rozumu.

3. Důvěřuj síle myšlenek a nedůvěřuj moci. Jedině myšlenky vítězí konec konců trvale nad mocí. Myšlenky rozleptávají moc.

4. Klaď znepokojující otázky, které překračují konvenční horizont. Tak ověřuješ svobodu, která vždy tkví v přesahování daných mezí. Poddáš-li se konvenci a daným mezím, opouštíš hlavní poslání intelektuála.

5. Respektuj fakta a čistotu základních pojmů — nástrojů myšlení. Zabraňuj tomu, aby analysy fakt a pojmů byly nahrazovány stereotypy hesel. Myšlekové stereotypy hesel jsou manipulativní prostředky aparátů ve hře o moc, nástroje falešného vědomí společnosti o sobě samé.

6. Soustřeďuj se na nerv politiky — na zájmy skupin. Funkce intelektuála netkví v tom, že by hrál s těmito zájmy hru politika, ale v tom, že chápe zájmy skupin. Ví tedy, že mocenská elita má za všech okolností jediný rozhodující zájem — udržet moc.

7. Důvěřuj lidu jako zdroji moci ve státě, protože je spolehlivějším základem politiky než kterákoli ideologie. Věř v génia lidu, nevěř ve „svědomí strany", v instituce a aparáty, protože aparáty nemají ani svědomí ani rozum, jež jsou výsadami lidí. Aparáty byly, jsou a zůstanou ne-rozumné a ne-svědomité, zatímco lid byl, je a zůstane nadřazen aparátům, ideologiím a institucím bez ohledu na monarchy z boží milosti, tyrany, společenské elity, totalitní diktatury a politické strany, které pro sebe reklamovaly a reklamují právo na vedení lidu.

8. Konečnou odvolací instancí politiky není ani věda ani instituce, ale suverénní lid. Ani „svědomí strany" ani rozum intelektuála ani výsady elit nejsou rozhodčím nad lidem. Lid je naopak rozhodčím nad politickými institucemi a jedinci.

9. Považuj za nezvratný axiom, že svoboda je tvým nezcizitelným lidským právem. Svoboda myslit zahrnuje právo nesouhlasit s mocenskou elitou. Omezování této svobody je prastarou metodou zotročování člověka bez ohledu na motivace a ideologie, které tuto praxi kryjí a bez ohledu na to, že novější diktatury právě omezení svobody člověka označují za triumf pokroku.

10. Angažuj se pro lidskou svobodu jako pro nejvyšší hodnotu lidstva. Jedinci, hnutí, státy a bloky, které chtějí vytvořit novou kulturu společnosti na jiných základech než na lidské svobodě jsou jen moderními podobami otroctví. Teorie a praxe totalitních diktatur je největším ohrožením lidstva v celých dějinách člověka na této planetě. Uvědomuj si to zároveň s pravdou, že „člověka je možno zničit, ale ne porazit".

IVAN SVITÁK

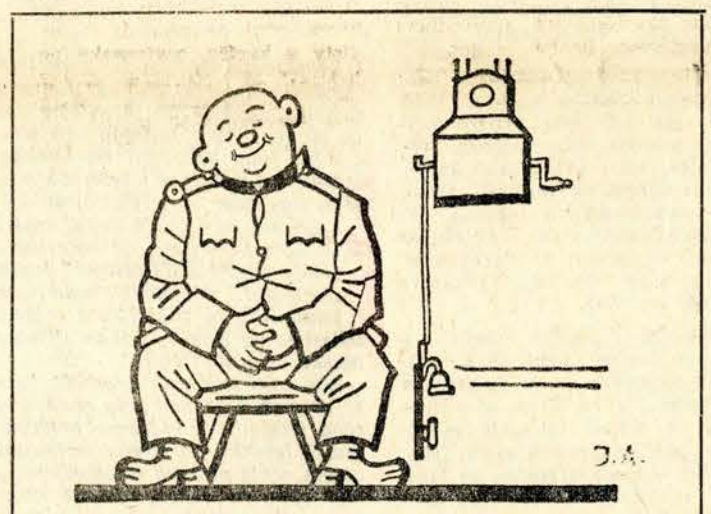

HOVORÍ MOSKVA

ZMĚNY STIPENDIÍ

Ministerstvo školství ve snaze vyjít vstříc aktuálním požadavkům vysokoškolských studentů na jejich materiální zabezpečení nás požádalo o uveřejnění návrhu některých změn ve stipendijním řádu pro vysoké školy.

V současné době probíhá diskuse vysokých škol a studentských organizací o otázkách dalšího vývoje zásad stipendijní politiky a hospodářského zabezpečení studentů vysokých škol. Vzhledem k tomu, že tato diskuse si vyžádá delší doby a hlubších průzkumů, dohodlo ministerstvo školství na poradách se zástupci studentských organizací a některých akademických funkcionářů vysokých škol předložit studentské veřejnosti k diskusi návrh zatímní úpravy dosavadního stipendijního řádu pro vysoké školy.

Jejím účelem je v rámci dosavadních zásad stipendijního řádu zvýšit jeho jednotlivé položky tak, jak to odpovídá společenskému významu práce studentů a jejich reálným potřebám. Přitom se nepočítá s jakýmkoliv zvyšováním poplatků za koleje a stravování v menzách.

Navrhované zlepšení stipendií by se mělo, budou-li k dispozici potřebné finanční prostředky, uskutečnit již od 1. října 1968. Navázání kontaktu s posluchači vysokých škol prostřednictvím jejich studentských organizací není možno vzhledem k prázdninovému období v plné míře zabezpečit. Ministerstvo školství se proto dohodlo se zástupci studentských organizací, že uvažované změny budou dány k diskusi vysokoškolským studentům alespoň veřejnou cestou tisku. Obracíme se tedy na studenty s výzvou, aby svůj názor na dále uvedenou úpravu stipendijního řádu zaslali přímo ministerstvu školství nebo svým studentským organizacím.

O změnách dosavadního stipendijního řádu pro vysoké školy se uvažuje v těchto směrech:

1. Sociální stipendia poskytovat všem potřebným studentům nezávisle na prospěchu. Toto navrhované zlepšení by se dotýkalo asi 10 000 studentů.

2. Upravit sazby sociálního stipendia tak, aby se poskytovalo při vyšší hranici příjmu rozhodného pro přiznání stipendia. Bude-li možné ji zvýšit např. z 280—450 Kčs na 380—600 Kčs, znamenalo by to zvýšení stipendií asi pro 22 500 studentů.

3. Zvýšit sociální a prospěchová stipendia o 50 Kčs měsíčně u všech stipendistů.

4. Protože byl přijat zákon o změně přídavků na děti, navrhuje se zrušit dvojí rozdílné vyměřování prospěchových stipendií, které bylo zavedeno jako opatření proti ztrátě přídavků na děti.

5. Příspěvky na učebnice, poskytované sociálním stipendistům, by zůstaly beze změny.

Ministerstvo školství v současné době jedná o finančním krytí navrhované úpravy stipendijního řádu. Podle výsledku jednání bude moci navrhované změny realizovat v příslušné míře. Přesto se však ministerstvo školství domnívá, že diskusi o uvedených zásadách je nutno začít včas.

Náměstek ministra:
podpis nečitelný

TITULOVANÝ ZMATEK

Ve 27. čísle Studenta jste uveřejnili článek „Ausgerechnet neoprávněnou degradací" (značka PF), který reaguje poněkud podrážděně na požadavek účastníků „celostátního aktivu absolventů vysokých škol universitního směru" na udělení titulu absolventům ihned po skončení studia. Bez ohledu na to, zda je to požadavek oprávněný či nikoliv, zůstává neoddělitelným faktem, že v této otázce panuje neudržitelný zmatek.

Vedle titulu RNDr. získaného před lety po složení zkoušek a obhájení diplomové práce, existuje označení „promovaný" a „absolvent" podmíněné různým rokem absolutoria a podložené splněním těchže požadavků jako pro titul RNDr. „Promovaní" a „absolventi" si mohou své označení ovšem „vylepšit" a složením dalších zkoušek a případně odevzdáním další písemné práce získat též titul RNDr. Navíc je tento titul prakticky bez obtíží přiznáván starším držitelům hodnosti CSc., což vypadá logicky, ale už nikoli novým CSc., což je nelogické. [. . .]

Bylo by třeba i v označování absolventů udělat konečně pořádek, opírající se o zdravý rozum a naše tradice, samozřejmě ty dobré. Nechutné mi, na rozdíl od značky PF, nepřipadá volání po odstranění dosavadního zmatku, ale spíše zmatek sám.

ZDENĚK KOUTECKÝ

MOŽNOST VOLBY

(STUDENT č. 14)

Ve 27. čísle Studenta je odpověď posl. Pacnera z ČSL, v níž se mi zastává min. Plojhara v jeho reagování na potratový zákon.

Dovolte mi k tomu závažnou připomínku. Kdyby tou dobou byl býval ministrem zdravotnictví laik, pak by snad bylo možno připustit nějakou davovou omluvu. Avšak Plojhar byl kněz (aspoň tak vždy na veřejnosti vystupoval), a proto mu musel být ex offo zcela jasný mravní dopad těchto zákroků. I když snad tedy nemohl nic jiného udělat, pak mohl a měl jako resortní ministr rezignovat. Neučinil to a tím se tedy ztotožnil s tímto zákonem. To je neoddiskutovatelná vina, zvlášť když i mnozí lékaři se proti své účasti na potratech z důvodů svědomí postavili. Tím spíše to mohl a měl učinit ministr zdravotnictví, nakolik vůbec jako katolík smýšlel.

ZDENĚK WAGNER, Třebotov

S VRCHU DOLŮ A NAHORU

(STUDENT č. 28)

[. . .] V tomto článku jsem jako bývalý rektor VUT v Brně napadán v souvislosti s děním na této vysoké škole v uplynulých letech. Upozorňuji Vás, že řada věcí, které ve svém článku uvádíte, je nepravda nebo značně zkreslena. Již dříve jsem já sám požádal Vědeckou radu VUT v Brně a JmKV KSČ o komplexní zhodnocení mé činnosti ve funkci rektora. Předpokládám Váš zájem o pravdivost Vámi zveřejňovaných informací a z toho důvodu Vám doporučuji vyčkat výsledku objektivního zhodnocení mé činnosti a tento si pak vyžádat od uvedených orgánů.

Konečně osobně pokládám za samozřejmé, že zveřejňují-li sdělovací prostředky o někom informace, které jsou způsobilé značnou měrou poškodit jeho společenskou pověst, měli by si dříve odpovědní pracovníci prověřit pravdivost podávaných informací.

Prof. ing. arch.
VLADIMÍR MEDUNA, Brno

POCHYBNOSTI

[. . .) Domnívám se, že je třeba vypracovat nový demokratický volební zákon a zvolit demokratickým způsobem nové Národní shromáždění, které by vyjádřilo aktuální vůli našich národů. Toto Národní shromáždění by se mělo skládat z dvou sborů, z českého sboru a ze sboru slovenského. Každý národní sbor by zvolil národní radu o stejném počtu členů, např. o třiceti členech; národní rady by projednaly jako zastupitelský orgán s paritním zastoupením návrhy na nové federální uspořádání našeho státu. Schválení těchto návrhů by náleželo Národnímu shromáždění jako orgánu kompetnímu vydávat ústavní zákony. Toto Národní shromáždění by mělo do dvou let vypracovat a schválit novou demokratickou ústavu. Jako skutečně demokratický reprezentant našich národů by v tomto období také schválilo nejdůležitější zákony potřebné pro naši demokratizaci, např. zákon spolčovací, tiskový atd.

Pochybuji o tom, že Národní shromáždění v dnešním složení je zárukou skutečně demokratického charakteru nových zákonů, tvořících základy našeho demokratického života.

Bez nových voleb na základě demokratického volebního zákona zůstane naše demokratizace neúplným fragmentem.

OTA WEINBERGER, Praha

TAK MÁLO LIDÍ

(STUDENT č. 26)

Nesouhlasíme s tím, aby dr. Rudolf Franěk byl brán jako příklad zastánců zvůle a násilných metod ve školství a aby jeho činnost byla srovnávána s činností justice v padesátých letech. Pochybujeme, že dr. Franěk byl v uvedeném případě opravdu vrcholným orgánem, který o osudu Leoše Jiráska rozhodoval. Pan Leoš Jirásek na základě jediného příkladu dr. Fraňka odsuzuje, vyvozuje z něho dalekosáhlé závěry a dopouští se nebezpečného generalizování. Studovali jsme na SVVŠ Štěpánská, kde je dr. Franěk ředitelem, a máme o něm z té doby jiné mínění. Považujeme proto za svou povinnost se dr. Fraňka zastat. Uvádíme jiný příklad. Ne s úmyslem generalizovat, ale s úmyslem kompenzovat nepříznivý dojem těch čtenářů, kteří si svůj úsudek o dr. Fraňkovi vytvořili pouze na základě článku pana Leoše Jiráska.

1. dubna 1966 zorganizovala skupina studentů SVVŠ Nad Štolou tradiční aprílový žert, který výstižně popsal Jaroslav Žák v dnes již klasickém díle „Študáci a kantoři". Na smluvené znamení se všichni studenti školy odebrali do svých protileteckých krytů, ukázněně pod vedením učitelů, kteří jediní nebyli o akci předem informováni, ale přesto vydatně přispěli k jejímu zdárnému průběhu. Tento žert byl se strany nové ředitelky školy kvalifikován slovy: „Tohleto nesmíme, soudruzi, podceňovat! Takovým způsobem svrhli školáci v Indonésii Sukarna!". Na tento její postoj nedoplatili jen skuteční „pachatelé", ale i 28 funkcionářů ČSM na škole, kteří hájili zájmy členů své organizace a již tím se dostali do konfliktu s ředitelkou školy. Celková bilance: řada dvojek z chování, 4 trojky z chování, 2 ředitelské důtky, 2 podmíněná vyloučení, hlášení Veřejné bezpečnosti. „Usvědčený" organizátor byl okamžitě vyloučen ze školy s tímto odůvodněním: zneužití funkce předsedy HV ČSM, zneužití úřední místnosti, zneužití důvěry učitelů. Je třeba poznamenat, že tato opatření následovala bezprostředně po bouřlivé školní konferenci ČSM, kde se HV ČSM dostal do rozporu s ředitelstvím školy a ZV KSČ, a která jen o den předcházela zmíněnému aprílu.

Za této situace — s puncem povstalce — se vyloučený student hlásil na SVVŠ Štěpánská, kde je ředitelem dr. Franěk. Ten ho přes zřejmé osobní potíže ještě týž den přijal. V opačném případě by dotyčný student (měl týden před maturitními písemkami) nedostudoval. To bylo v době dávno před Lednem, kdy se demokracie ještě nenosila. Dr. Franěk možná o demokracii píše až dnes, ale již tehdy demokratický jednal. Domníváme se proto, že není tím pravým příkladem zastánců zvůle a násilných metod ve školství.

MIR. PROKEŠ, JIŘÍ DEMNER, Praha

VÁŽENÝ PANE BISKUPE

(a zároveň pane dr. Merelle)

(STUDENT č. 20)

V době mého studijního pobytu v Palestině se v týdeníku STUDENT (č. 20) rozvinula diskuse kolem CM bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích. Rád bych ji uzavřel několika věcnými poznámkami a vysvětlivkami.

1. Můj výrok řečený Otci biskupovi Fr. Tomáškovi, že „situace pro studium žen a laiků na bohoslovecké fakultě ještě tak daleko nedozrála" byla řečena již v roce 1967(!), kdy studium na bohoslovecké fakultě z rozhodnutí MKI (církevní odbor) bylo vyhraženo jen pro kandidáty kněžství. Nebylo povoleno ani řeholnicím, které o studium žádaly. Dnes toto omezení sice neplatí, ale pokud je fakulta ve stísněných poměrech v Litoměřicích násilně odtržena od kulturního centra, stále „situace nedozrála", již v minulých letech žádalo děkanství fakulty o umožnění a povolení extenzí v Praze, ale ani toto povolení nebylo uděleno. Pro příští akademický rok plánuje fakulta extenze v Praze a popřípadě i v jiných centrech. I to je jeden z důvodů spravedlivého požadavku návratu fakulty do Prahy. Pak uzraje i situace pro studium laiků a žen na bohoslovecké fakultě, jak tomu bylo až do r. 1953, tj. do vystěhování fakulty do Litoměřic.

2. K výtce, že teologie na fakultě neodpovídá dnešnímu stavu teologické vědy na Západě poznamenávám: Od r. 1948 až do nedávné doby nedostávala fakulta žádnou teologickou literaturu. Profesoři, až na malé výjimky, neměli možnost studijních cest a po dvacet let nebylo možno poslat mladé, schopné kandidáty k dalšímu studiu do ciziny. A vysokoškolský učitel bohovědy, zvl. u některých oborů, jako je např. biblistika, je nemyslitelný bez odborného studia v zahraničí. Všichni profesoři CMBF, kteří přešli v r. 1950 z bohoslovecké fakulty Karlovy university na CMBF (Cibulka, Merell, Salajka, Kubalík) se řadu let připravovali v cizině na svou učitelskou dráhu.

3. Snad s tou „mrtvou větví" to nebude tak zlé, když profesoři CMBF jsou zváni k přednáškám na zahraničních universitách (Paříž-Toulouse, Jeruzalém, Mohuč, Strassburg aj.).

4. Že fakulta se snažila vyvíjet i činnost literární za nepředstavitelných překážek, o tom svědčí těchto několik titulů: V r. 1963 vydala Cyrilometodějský sborník, který ve výtahu byl vydán i v cizojazyčných verzích a byl velmi vysoce v zahraničí hodnocen. V r. 1963 vydala fakulta „Malý bohovědný slovník," po jehož novém vydání se volá. Péčí CMBF byl vydán tzv. ailný Hegerův překlad Starého zákona. Do tisku je připraven Sborník: „Teologie současnosti." Dr. Bartůněk vydal Sborník 900 let litoměřické kapituly (1958); Dr. Kotalík Ras Šamra-Ugarit (1958); Merell: Úvod do četby N. Zákona (1952); Biblická konkordance (1960); Bible v Českých zemích (1956); Kázání na Hoře (1964) aj.; Salajka: Studie ze Staroslověnštiny. Učitelé CMBF byli hlavními autory teologických a odborných studií v jediném kněžském časopise Duchovní pastýř, v němž od r. 1950 publikovali více než 400 článků. Mnozí přispívají do zahraničních časopisů, jméno † prof. Cibulky a jeho vědecká a literární činnost je dobře známa u nás i v cizině, než aby bylo třeba se o ni šířit. Publikace teologického charakteru směla vydávat jen Katolická charita v Ústředním církevním nakladatelství, o každý titul bylo nutno těžce bojovat, publikace byly hodnoceny nejednou z hlediska hospodářského, prodejnosti, takže nejedna vědecká studie čeká „v šupliku" na vydání.

Pokud jde o skripta, jsou to jen studijní příručky, mnohdy připravované ve spěchu, pro okamžitou potřebu a třeba i seškrtané.

5. Na netaktní poznámku pisatelek o „autistických" absolventech fakulty nepovažuji za nutné vůbec odpovídat. Jen by mne zajímalo, kolik z několika set absolventů fakulty jich pisatelky znají.

Nechci soudit, zda a jak dalece byl článek ve 20. čísle STUDENTA motivován poctivým zájmem o studium žen na teologické fakultě a zájmem o zvýšení úrovně fakulty, anebo kdo stál v pozadí tohoto výpadu. Ale přece bude jen vděčný za otevření diskuse, jestliže přispěje k překonání obtíží, se kterými fakulta musela v minulosti zápasit a urychlí požadavek návratu fakulty do Prahy a přispěje k rozšíření učitelského sboru fakulty o nové, kvalifikované síly. Závěrem budiž ještě poznamenáno, že Fakultní rada, vědoma si nedostatků v březnu 1967 (ne 1968!), podala obsáhlé memorandum MKI, v němž žádala státní správu o podporu k odstranění nedostatků, které se během doby nahromadily.

Dr. JAN MERELL, děkan CMBF

VĚRA ČÁSLAVSKÁ PROHLAŠUJE

Reagují na „báseň" Redakci týdeníku Student za její lhaní a štvaní (Student č. 29). Velmi mne rozladilo hrubé a neuvážlivé napadení osobnosti Emila Zátopka ve výše jmenovaném díle. Jako sportovkyně pociťuji morální povinnost se k uvedeným výrokům vyjádřit. Jelikož znám Emila již delší dobu, dovoluji si tvrdit, že největší hnací silou, která mu pomohla vykonat výjimečné a neuvěřitelné, byly emoce vlastenectví. Že by se běhalo pro státníky, o tom jaksi pochybuji. Skutečnost, že se sportovec zdraví s různými představiteli našeho i cizích národů, ještě neznamená, že souhlasí s jejich činností a politikou. Mnozí státníci si setkání s Emilem Zátopkem pokládají za velikou čest. Emila Zátopka mám v úctě nejen pro jeho velké sportovní úspěchy, ale především pro jeho čestné, skromné a charakterní jednání.

VĚRA ČÁSLAVSKÁ

UPOZORNĚNÍ

Súdruh Biľak,

nepáčil sa mi Váš výrok, že farchu odstránenia Novotného niesli slovenskí súdruhovia a nie autor 2000 slov.

Zásluhy slovenských súdruhov každý v Čechách uznáva a je za to aj vďačný. Netreba ale bagatelizovať.

Sjazd spisovateľov, na ktorom práve L. Vaculík zohrál veľmi odvážnu úlohu, mal iste tiež čo povedať.

Ako politik by ste si mali uvedomovať čo po takýchto „populárnych" výrokoch nasleduje.

A my predsa dnes máme povinnosť hľadať také cesty, ktoré by nás Čechov a Slovákov zbližovali. Najmä dnes . . .

MILAN FRKAL, Praha 1

V PŘÍŠTÍM ČÍSLE SNAD: VZPOURA VLADIMÍRA PUCHOLTA; J. ČEP: POUTNÍK NA ZEMI; M. ŠOLLEOVÁ: PROČ ODCHÁZEJÍ; TRANZISTOROVÁ REVOLUCE; A. KRAMER: KFAR MASARYK

STUDENT, nositel Kompromisního řádu I. Steigra

STUDENT
Vychází ve vydavatelství Mladá fronta. Šéfredaktor: Alexej Kusák. Zástupce šéfredaktora: Petr Feldstein. Redakce: Dagmar Bendová, Miloš Beneš, Petr Hodan, Ladislav Kadavý, Alexandr Kramer, Tomáš Pěkný (člen vedení redakce), Hana Vondřichová, Helena Votrubová. Grafická úprava: Miroslav Klomínek.

Adresa redakce: Praha 1, Staroměstské náměstí číslo 17, telefon 220 283. Tiskne Mír, Praha 1, Panská 8. Redakce nevrací nevyžádané rukopisy. Rozšiřuje a objednávky přijímá PNS. Objednávky do zahraničí vyřizuje PNS — ústřední expedice tisku, oddělení vývozu tisku, Praha 1, Jindřišská 14. Předplatné ročně 52 Kčs, čtvrtletně 13 Kčs.

© STUDENT 1968

student 2

Tranzistorová revoluce

(Pokračování z 1. str.)

bouřením prohlašuje zvěst za nepravdivou. Nemůže pochopit, že jeho, francouzského maquistu, považují studenti za něco podobného gestapáku. Jenže není čas ani na prohlášení, ani na pobouření.

Za pokřiku „Pryč s černou listinou!" atakují mladí extrémisté kanceláře ozbrojeni holemi a železnými tyčemi. Údery začínají pršet a děkan kapituluje — volá policii. Policie dává lhůtu dvacet minut. Pak děkan prohlašuje přednášky za zastavené.

Sorbonna, jedna z nejstarších universit v Evropě, založená kanovníkem Robertem de Sorbon ve 13. století a rekonstruovaná Richelieuem na jeho vlastní náklady ve století sedmnáctém, toto prastaré místo slavných studentských rvaček, již z doby Františka Villona, se těší uznání celého světa. Jsou tu však dnešní problémy, a na ty tradice a slavná historie vždy nestačí. Sorbonnské posluchárny, vyzdobené slavnými mistry, nemusejí vždy dobře sloužit nejnovějším požadavkům na školství. A pak — je jich málo. V době, kdy vznikají první revoluční akce v Nanterre, přijímá Sorbonna čtyřikrát víc studentů, než se předpokládalo. Za posledních sedm let se počet posluchačů zdvojnásobil. Vládce tohoto svébytného městečka usazeného na úpatí Hory svaté Jenovéfy, rektor pařížské university Jean Roche, člen Akademie věd, řídí své panství z kanceláře na rohu ulice Sorbonne a ulice des Ecoles. Naslouchá pečlivě zprávám z Nanterre a nedělá si iluze o tom, co ho čeká. Maličký incident, který se udál 20. března zde na Sorbonně, a který spočíval v tom, že členové universitního aktivistického hnutí" M. A. U. se nastěhovali do posluchárny Descartes, aniž předtím žádali o klíč, skončil dobře, neboť rektorovi vyslanci dosáhli toho, že studenti opustili ve 23 hodin universitu bez skandálu. Hned nato přišly zprávy z Nanterre. A tam bylo nutné zakročit.

Děkan Grappin to učiní až po známých dubnových událostech. Píše svému nadřízenému, rektorovi Rocheovi, dopis, v němž žádá, aby sedm nanterrských studentů (mezi nimi Daniel Cohn-Bendit), bylo předvoláno před universitní radu, a ta rozhodla o jejich vyloučení. Tento dopis přichází 29. dubna. 2. května jsou zastaveny přednášky v Nanterre. Následujícího dne je Cohn-Bendit na Sorbonně a jeho přátelé ho následují. Přišli sami, bez předvolání. „Sorbonna se musí stát novým Nanterre!" Nevhodný moment, říká si Jean Roche. Uvažuje o tom, že přijímací zkoušky, jež se mají odehrát v následujících třech dnech, patrně nebudou. Ve 13 hodin přicházejí z Nanterre posily. Jsou vyzbrojeny tak, jak zanedlouho bude vyzbrojena celá Sorbonna: motoristickými přilbami a klacky v ruce. Ruch na dvoře university vzrůstá a rektor už neváhá. Bere sluchátko a volá policejního prefekta Grimauda. Ten ho ujišťuje, že strážci pořádku v pátém pařížském obvodu mu budou dáni k dispozici, kdykoli bude chtít.

Zde by patrně mělo nastoupit líčení zásahu extrémně pravicové skupiny „Západ" proti „zuřivcům" z Nanterre. Avšak mínění o pravdivosti této události se různí. Nicméně Nanterrští znepokojení takovou možností demolují zařízení Sorbonny, aby rozšířili svůj arsenál pro obranu.

Georges Pompidou řekl před svým odjezdem do Afganistánu ministru školství Alainu Peyrefittovi: „Je třeba, aby se extrémisté přecpali." Ten to opakoval rektoru Jeanu Rocheovi. Jenže on by nerad, aby se extrémisté „cpali" uvnitř Sorbonny. Pod jeho okny je 400 pročínských bojovníků a jestliže přijde nejméně tolik protivníků, záležitost bude žhavá. V 15.30 vyzval rektor písemně komisaře pátého obvodu, aby „nastolil pořádek tím, že vypudí (z university) jeho rušitele. Bylo toto rozhodnutí správné? Neměl rektor radši sejít mezi nanterrské a vybídnout je ke klidu? A nepřispěla policie, jež se dostavila na místo až po uplynutí dobré hodiny také ke zvýšení temperatury ovzduší? Nebylo také chybou, že policie vstoupila do Sorbonny v přilbách a s obušky v rukou? Největší chybou bylo nejspíše, že mladí z Nanterre po vytlačení ze Sorbonny byli policií přinuceni vzít na sebe koše na zeleninu a v tomto ponižujícím přestrojení procházet Latinskou čtvrtí. V 19 hodin již tisícovka studentů demonstrovala na bulváru Saint-Michel. Ve 22.30 propukaly první srážky a strážmistr policie, zasažen dlažební kostkou, která prorazila ochranné pletivo policejního vozu, se nechází v hlubokém bezvědomí.

Je třeba poznamenat, že 23. dubna prodavači rukojetí (násad) ke košťatům, prodali zcela nezvykle vysoké množství tohoto artiklu, že 25. dubna bylo v témže bazaru nutno, vzhledem k velkému počtu zákazníků, přivézt ze skladu rezervní zásobu, a že i ta byla již 27. 4. úplně vyčerpána. Což možná dokazuje jen to, že Sorbonna leccos očekávala.

Rozhodnutí rektora Rochea způsobilo první vlnění v levicových politických kruzích a mezi profesory, kteří byli nakloněni studentům. Porušení principu akademické půdy samotným rektorem nepředstavovalo nejspíše hlavní příčinu, neboť k povolání policie na university docházelo v poslední době dost často. Avšak bitva, jež se odehrávala na bulváru Saint-Michel v pátek 3. května, přinesla již daleko více vzrušení. Demonstrace byla potlačena, a již 6. května jsou její účastníci souzeni a odsouzeni k několika dnům vězení. A tohle je právě moment, kdy zasahují studentská organizace, hlavně Národní svaz studentstva U. N. E. F. Jeho vedení, podporováno odborovou organizací zaměstnanců ve vysokém školství S. N. E. Sup. vyzývá studenty, aby vyšli do ulic a vybojovali propuštění svých kolegů. V žádném případě demonstrace neznamená ještě stávku ani revoluci. Noviny kážou morálku a kritizují školství, srovnávají s německými bouřemi apod.

De Gaulle však 7. května pro každý případ vyhlašuje, že vláda nemíní trpět násilnosti v ulicích. A Peyrefitte den na to v parlamentě zaujímá bojovnou pozici: „Výuka na Sorbonně bude zahájena, až bude nastolen pořádek." Což znamená, že demonstranti mají jít domů s prázdnou. Rektor Roche však již lituje svých činů a chyb policie ze třetího května. Svolává universitní radu a navrhuje jí, aby hned rozhodla o znovuotevření university. Rada jednotně návrh podporuje. Sotva se to dovědí studenti — ve čtvrtek 9. května — už je tu mítink v ulici naproti Sorbonně. Je zde Cohn-Bendit, dokonce připravený vyjednávat, a Aragon přichází, aby se nechal studenty vypískat. Jenže den se chýlí ke konci a Peyrefittovo ministerstvo nedává svůj souhlas. Roche je znepokojen — chtěl otevřít brány Sorbonny ještě týž den. V 19 hodin telefonuje ministrovi a žádá ho, aby mu dal vědět, zda ministerstvo míní svůj souhlas vůbec dát, protože vyhlášky s rozhodnutím universitní rady jsou již všude vylepeny. Ministr žádá, aby počkali. Večer, ve zprávách televize, slyší ohromený Roche, že universitní rada si „přeje" znovuotevření Sorbonny. Dosud si totiž myslel, že o tom rada spíše rozhodla. K tomu komentátor dodává, že ministerstvo zatím rozhodlo jinak, vzhledem k aktivitě extrémních skupin.

Zpráva vyvolává okamžitou reakci. „Vraťte nám naši Sorbonnu!" Studenti se již cítili vítězi, a teď vidí, že byli oblafnuti. V mžiku vznikají nové potyčky s policií a železné tyče začínají rozebírat dlažbu. Barikády, které Paříž neviděla od roku 1944, ohlašují své znovuzrození. (Reakce na čtvrteční události, hlavně z řad levice: „L'Humanité" v osobě Georgese Marchaise hovoří o „neodpovědných živlech". „L'Humanité nouvelle" — orgán P. C. M. L. F., což jsou obdivovatelé Maovi, tiskne 11. 5. manifest: „Ať žije spravedlivý boj studentů!" Hovoří o tom, že studentský heroický boj je hoden revolučních tradic Francie a bez výhrady podporuje studentské požadavky: Osvobození uvězněných, ústup policie ze Sorbonny a okamžité otevření university.)

Další noc, noc z pátku 10 května na sobotu 11. května, je první velikou nocí letošních událostí. Až do svítání bojuje s policií deset tisíc mladých mužů a dívek. Když přichází den, počet bojovníků klesá na 2000. V krátkém čase jsou ulice zbaveny dlažebních kostek a takto zřízené barikády dosahují výše 2—3 m. Hlavním stavebním materiálem jsou však vozy parkující v ulicích. V momentě, kdy policie útočí, polévají demonstranti vozy benzínem a zapalují je. Jak tato skutečnost formuje postoj Pařížanů k demonstrantům? Dnes kdekdo tvrdí, že studenty zbavila mnoha spojenců. Avšak Le Monde z 13. května v komentáři k případům, kdy z oken okolních domů podávalo pařížské obyvatelstvo demonstrantům vodu a jídlo, píše: „Nehledě na škody všeho druhu a hlavně převrácené či zapálené automobily, jak se zdá, mezi barikádami a těmi, co přihlížejí, vzniká viditelná sympatie. Pařížská dlažba je složena z malých kostek, které mohou být snadno manipulovány a jež, vrženy, mají dostatečnou energii k tomu, aby mohly způsobit vážná zranění. Je to nebezpečná zbraň. Avšak studenti mají mimo převrácené automobily a dlažební kostky ještě mnoho jiných zbraní: ocelové koule a čepy vrhané rukou či prakem, úlomky ze železných mříží chránících stromy, koktaily Molotov a vrchol imaginace — střílení písku za pomoci kompresorů získaných ze staveniště v prostoru ulic."

„Síly pořádku" používají hlavně granáty se slzotvorným plynem, a to jak obranné, tak i útočné, vrhané rukou či vystřelované speciálními granátomety. Dostřel takového granátometu je 70 až 250 metrů. Čas od času vystřelují policisté své granáty do oken domů, z nichž pochází podpora pro demonstranty. Takový zásah pak zaplní plynem poschodí a obyvatelé se stěhují do vyššího patra. Policisté jsou chráněni plynovými maskami, přilbami, a mobilní gardy často také přenosnými štíty. Demonstranti mají motoristické přilby. Dlouhé dřevěné obušky, používané policisty zpočátku, jsou později nahrazeny pendreky z umělé hmoty, jež jsou nebezpečnější. Dobývání barikád pokračuje rychle. Rozkaz k útoku policie byl dán v půl druhé v noci. V šest hodin ráno se obrana demonstrantů stahuje do obvodu: Stanice metra Luxembourg — Panthéon — náměstí Contrescarpe— ulice Gay-Lussac. Ještě v této době stojí v ulici d'Ulm, hned vedle slavné Ecole Normale Supérieure, barikáda o výšce tří metry.

Noc uplývá, ruch bitvy, výkřiky demonstrantů, výbuchy granátů, to vše přenášeno s naprostou pohotovostí silami rozhlasových stanic Radio Luxembourg a Europe No 1 do celé Francie a do světa hlásí, že se zde děje něco, co nelze považovat za záležitost několika nespokojených studentů. Kolegové demonstrantů v jiných universitních městech Francie ještě před večerem vyhlásili na několika místech stávku, to však spíše ze solidarity. Teď vidí, že zítra již půjde o boj, o jejich vlastní boj. Nejen proto, že jde o opravdovou válku, vedenou všemi moderními prostředky, řízenou z obou stran pomocí rozhlasových stanic a televize (list spojených akčních výborů Paříže Aetion píše 13. července, dávno po událostech: „Každý používal prostředků informace. Dokonce zde byla jakási neplánovaná shoda v přístupu k použití těchto prostředků, jakási technika, která dovolovala jejich kritické použití."), nýbrž také proto, že věc dostává tvář, která později, bohužel, bude, a to hlavně odborovými předáky, zapřena — dnes poprvé se z plna hrdla ozývají výkřiky, „výkřiky typicky studentské: „De Gaulle — vrah!", „C. R. S. — SS!" Zítra to už bude „De Gaulle — demise!" a „Lidovou vládu!". Málokdo si všimne tohoto maličkého rozdílu, který nakonec rozhodne o neúspěchu celého hnutí.

Rozhlasové prostředky slouží také k navázání vyjednávání. Okolo druhé hodiny v noci schází se v uzavřeném voze poblíž Sorbonny prefekt Grimaud s vůdci povstání Jacquesem Sauvageotem a Allainem Geismarem. Druhý — generální tajemník odborové organizace vysokoškolských pedagogů S. N. E. Sup., asistent na Ecole Normale, již léta vede permanentní válku s ministrem Peyrefittem. Loni, při společném setkání odborů s ministerstvem, Allain Geismar ministrovi řekl: „Přejdeme k akci. Ne sami. Půjdou s námi studenti." První — vůdce národního svazu studentů U. N. E. F. — jediné studentské organizace, jež má extrémně levicový charakter — má státnici z práv a dějin umění. Jeho levicový profil formovala válka s Alžírskem. Jako Geismar, i on je členem P. S. U. Tito dva jsou samozřejmě schopni řídit pouze menšinu povstalců. Je to však menšina důležitá, agilní.

Zatímco probíhá toto jednání, jež je mimochodem zcela neúspěšné, bitva pokračuje. V rozhlase a televizi se čtou zprávy o nabídkách demise profesorů Henri Cartana a Laurenta Schwartze. Věc studentů se pomalu stává věcí všech. Této noci, tvrdí mnozí a nejsou daleko od pravdy, opozice vůči De Gaullovi dosáhla vrcholu, ačkoli její skutečné síly rostly až později. 300 členů odborové organizace národní výchovy S. G. E. N. — všichni ze Sorbonny — požaduje demisi rektora Roche „k němuž se universita nemůže víc znát." V mžiku začíná De Gaulle připomínat nenáviděného Ludvíka Filipa z roku 1848, Pompidou roste do podoby jeho ministra Guizota a Geismar (Sauvageot či Cohn-Bendit?) přijímá aureolu Augusta Blanquiho.

Je to rok 1848 řízený tranzistory.

Podle zahraničních pramenů zpracoval -nk-

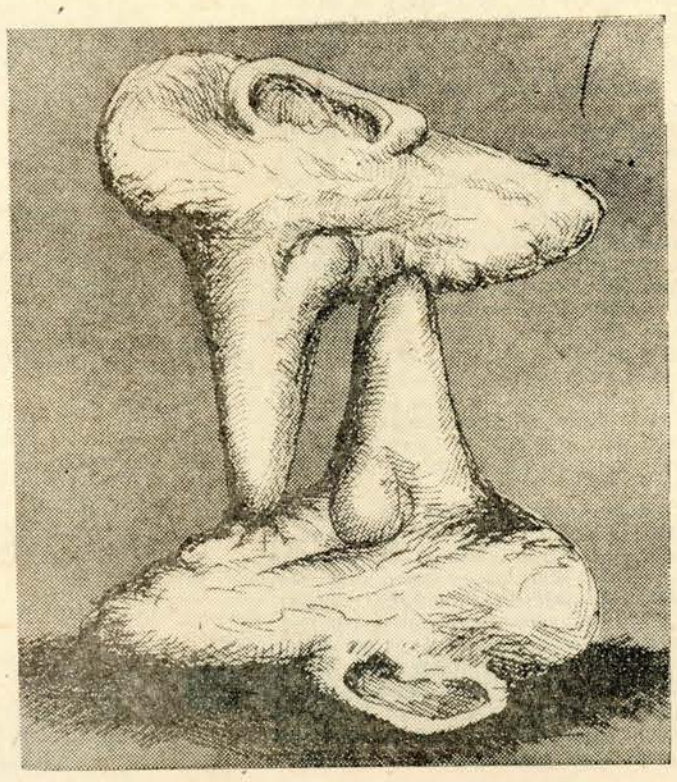

student 3

Lesk a bída intelektuálů

Není tomu tak dávno, že „intelektuálština" byla v komunistickém kontextu synonymem pro neukáznělost, nespolehlivost, samolibost, individualismus a nezodpovědnou kritiku. Ovšem i konzervativní a nacionalistická hnutí z podobných motivů útočila na profesionály slova, tihnoucí k relativismu a k nadskupinovým hodnotám. V LTI /Lingua Tertii Imperii/ se hojně vyskytovaly obraty jako „vykořenění asfaltoví literáti" a „kavárenské existence"; předpokládalo se o nich, že jsou jednak židovského původu, jednak neschopni opravdové tvorby /kterou umožňuje pouze spjatost s národem a hroudou/.

Není těžké odhadnout ideologické, politické a psychologické pozadí podobných invektiv. Signalizují nedůvěru k rozumu, ke kultuře, k diskusi; snahu řešit (nebo ignorovat) složité problémy moderní existence mocenským diktátem, poukazem na „zdravé cítění lidu", předstíráním jednomyslnosti, živením pogromistických nálad proti nonkonformním jednotlivcům. V historické perspektivě mívali intelektuálové proti těmto manipulátorům téměř vždy pravdu, a národy opožděnými rehabilitacemi vždy znovu ex post korigovaly svou krátkozrakost, takže se bývalí kacíři posmrtelně ocitali v pantheonech.

Bylo by lákavé z této perspektivy psát dějiny pronásledovaného intelektu — od Sokrata přes renesanční humanisty a kacíře, osvícenské bojovníky za toleranci, až po osudy intelektuálů v totalitních systémech 20. století. Aby tento obraz byl pravdivý, bylo by však třeba přinejmenším zpřesnit pojem intelektuála. Především intelektuálem n e n í pouhý odborník, vycvičený fachman, který se stará o úzké speciální problémy své profese, zatímco obecné otázky politické, filosofické, etické atd. jej aktivně nezajímají. Víme, že se tento typ vysoce výkonných specialistů s klapkami na očích může dobře snášet s autoritativními a diktátorskými režimy, ba že tyto režimy vědomě takové úzkokolejné existence, spojující vysoký stupeň odbornické inteligence se sociální debilitou, pěstují a podporují. Intelektuálem však není ani ideolog-funkcionář, který s bojovým zaujetím hájí určitý soubor skupinových hodnot /a předsudků/, zatímco pro hodnoty jiné provenience zná jen pohrdání, neporozumění, difamování: slovo pro něho ztratilo funkci komunikativní a nabylo funkce spíše vojensko-technické.

Přehlédneme-li pod tímto aspektem dějiny, zjistíme ovšem, že mezioborových diletantů, sokratovských „ovádů", starajících se o bdělost obce, a posléze obžalovaných pro pohrdání lokálními božstvy a pro kažení mládeže, bývalo dosti poskrovnu. Už z důvodů ekonomických a sociologických intelekt musel vcházet ve služebný vztah — s aparátem církve nebo s mocným mecenášem, chtěl-li vůbec existovat jako intelekt; spojení s ustavenou mocí ovšem intelektu vždy ukládalo oběť, v krajním případě roli duchovního prostituta bez vlastní substance či dvorního šaška, který pro své kousky měl úzce vymezené hřiště, avšak v reálném světě nebyl brán v úvahu.

Tato situace se do určité míry m ě n í v moderním světě, který intelektuálům vlastně poprvé umožňuje žít jako nezávislí literáti a publicisté, pouze z plodů vlastní tvorby; moderní pluralita kulturních a politických institucí také intelektuálům dává možnost volby, popřípadě střídání závislosti, čímž je do značné míry zmírněn sociální a ideologický tlak, jemuž bývají vystaveni.

Generaci, která prožila dreyfusiádu, se tak mohlo zdát, že role intelektuálů v moderním světě stále narůstá. Ve skutečnosti krize civilizace ve 20. století postavení intelektuála od základu z p r o b l e m a t i z o v a l a. Společnost v krizi volala po pevných kodexech hodnot, po neproblematizovaných řádech; stala se alergickou na permanentní skepsi a kritiku, s nimiž přicházel intelektuál. Absolutizovaná národní kázeň musela intekeltuálovi vtisknout pečeť rozvratníka a potenciálního zrádce. Měl-li být snášen, musel se transformovat v „dobře přizpůsobeného odborníka", v konformního specialistu.

Problematizování intelektuální existence však vycházelo i z intelektuálů samých. Hoře z rozumu prožíval především sám intelektuál. Nezakotvenost je stav, který lze těžko nadlouho vydržet. Intelektuál cítí, že rozum má v sobě určitou bezcílnost, která se může stát bezcharakterností. Proto instinktivně touží po oporách, po kopulaci se zemí, po odpočinutí z napětí neustálé reflexe. Intelektuál tak může dospět k sebenenávisti, k touze překonat svou svobodu službou, oddaností, sebeobětováním. V této touze se mísí oprávněná touha po odpovědnosti, po angažovaném jednání, s intelektuální mdlobou a rezignací, která se chce zbavit nepříjemných nejistot a pochybností. A protože intelektuálům většinou chybí zemitá, akumulovaná zkušenost a přirozená sociálně-vitální vazba, snadno propadají náhražkovým náboženstvím, sekundárním kultům.

Jestliže však dějiny 20. století něčemu učí, pak tomu, že tyto kulty vedou na scestí, takže intelektuál, který se s nimi spustí, se může stát přes noc přisluhovačem hromadných zločinů, vrahem od psacího stolu; že sacrificium intellectus je přinejmenším marnou obětí. Je ostatně příznačné, že nikdo nedovede udělat i samotným intelektuálům takové peklo jako — intelektual, popřípadě intelektuál, oddavší se ideologii. Druhým velkým poučením 20. století se zdá být, že moderní společnost potřebuje nejen odborníky a ideology, ale i reflexi a sebekritiku, a tedy intelektuály ve vlastním smyslu. Za těchto okolností se nabízí jakýsi mechanismus „pátého stavu" s paličským heslem „intelektuálové všech zemí, spojte se!"

Souhlasil bych s tímto heslem, pokud by znamenalo snahu r e l a t i v i z o v a t nároky dílčích systémů politických a hodnotových, přispívat k racionálnímu vědomí souvislosti. Domnívám se však, že intelektuálové by měli být natolik skeptičtí i vůči sobě samým, že by si neměli ukládat utopické úkoly ani atlasovská břemena, jež by ztěží unesli. Jestliže úloha rozumu v dosavadních dějinách nebývala nejskvělejší, není, zdá se, žádného důvodu pro domněnku, že od nynějška tomu bude naopak. Z toho může vyplývat pouze jediné: usilovat nikoli o „intelektualizaci světa", nýbrž o dílčí korektury. Podle jistých příznaků nesvědčí světu, stojí-li na hlavě, ani této hlavě samé. Čeho je podle mého soudu třeba, je najít mezi moderním světem a intelektuály institucionalizované formy spolupráce, které nejen dají každému, co jeho jest a zabrání diktátu kterékoli strany, ale které zamezí i vzájemné nevšímavosti. Jsou-li intelektuálové opravdu solí země, pak víme nejen, že potrava bez soli bere chuť k jídlu a vede ke komplikacím v organismu, ale také, že sůl sama o sobě není příliš stravitelná.

BEDŘICH LOEWENSTEIN

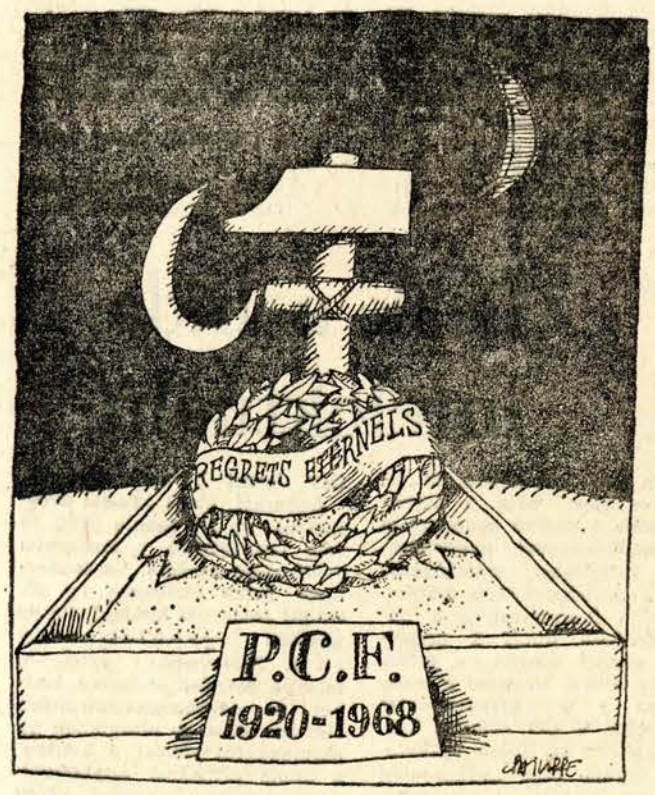

JERUŠALAJIM

(Dokončení z čísla 30)

ROZDĚLENÉ A SPOJENÉ MĚSTO

Dozvěděl jsem se něco o „výhodách" rozděleného města. Vyprávěla mi o nich žena, která v předválečných letech žila v posledním domě před hranicí, oddělující izraelskou a jordánskou část města. O dvacet metrů dál, za železnou, dnes neexistující mříží, byly již jordánské domy. Čas od času z oken těch domů zazněl výstřel. Prý se to tu stávalo každý druhý týden. Myriam mi povídala o tom, jak jordánská kulka zabila dívku, která se večer neopatrně vyklonila z okna. Střílelo se také z izraelské strany? Určitě, říká Myriam. Ale kdo střílel první, to je těžké vědět. Myriam je členkou izraelské komunistické strany, Mikunisovy sekce.

Také chemik dr. Israel Lef — mimochodem, pochází z Československa a je jedním z iniciátorů známého hnutí intelektuálů proti anexím — mi vyprávěl něco podobného. Budova staré chemické fakulty, kde učil, stála totiž velice blízko hranic města. A tak se občas samozřejmě střílelo z druhé strany. „Stalo se to ale jen několikrát," říká dr. Lef, „tak jsme se vždycky trochu uklidili od oken."

Problémy rozděleného města mohou mít někdy i humornou stránku. Když izraelským nebo arabským ženám, které věšely prádlo na šňůru, odnesl vítr sukni na druhou stranu hranice, musel být požádán o pomoc voják OSN. Žertem se tu říkalo, že se přes hranice připalují cigarety. Je to opravdu žert: tady vůbec málokdy Arab Židovi a Žid Arabovi připaloval cigaretu.

„Viděla jsem tu," říká Miriam, „hrát si u mříže společně arabské a židovské děti. Každé z jedné strany mříže, ale přesto společně. Chtěla jsem si to vyfotografovat; i vzdor té mříži se mi to moc líbilo. V té chvíli se objevili rodiče jordánských dětí a začali křičet: S kým si to hrajete, po těch musíte házet kameny!"

Děti jsou přístupné všemu. I šovinismu, který se v jejich světě může jevit jako pouhá bojová hra. Později už skutečně přes mříž přestaly putovat výměnné předměty dětských obchodů a začalo létat kamení. A o několik let později — v červnu 1967 — se tu střílelo.

Rozdělené město v lecčems podobné Berlínu. Ulice Jaffo, jedna z hlavních tříd nového Jeruzaléma, končila státními hranicemi. Samotné centrum nového Jeruzaléma, hlavního města Izraele, leželo asi 500 metrů od hranic. Izraelská státní banka byla před válkou od jordánského území vzdálena 200 metrů.

A výhody sjednoceného města? Nespornou výhodou sjednocení pro obě strany je oboustranný volný pohyb. Arabů do nové a Izraelců do staré části Jeruzaléma. Izraelskou anexí staré části města získali však jordánští Jeruzalémci ještě další výhodu: volný pohyb po celém Izraeli. Mnozí z těchto lidí dnes poprvé navštěvují Tel Aviv a jiná izraelská města, prohlížejí si kibucy. Hodně z nich projevuje údiv nad tím, že všechno může na Středním východě dokázat práce, peníze a zase práce. Ve slovech Izraelců, kteří mi tento údiv popisovali, byla nezastíraná hrdost. Ano, v očích těchto Arabů musí pohled na prosperující Izrael vzbuzovat úžas. Ale — možná — také novou a ještě větší nenávist.

Podle názoru všech Izraelců, s nimiž jsem o věci mluvil, životní úroveň obyvatel starého Jeruzaléma za dobu okupace se podstatně zvýšila. Na okupaci ztratila především prominentní vrstva jeruzalémských Jordánců; politikové a diplomaté. Ti — pokud neuprchli na východní břeh řeky Jordánu — žijí nyní dál ve svých přepychových vilách, projíždějí městem ve svých mercedesech a nemají co dělat. Převážné většině obyvatel starého města však připojení k Izraeli přineslo naopak práci, kterou dříve neměli. Jejich platy jsou sice v průměru menší, než platy stejně zaměstnaných Izraelců, přesto však dvakrát—třikrát převyšují jejich dřívější výdělky.

Velice zajímavá je i další okolnost: prakticky zcela volný pohyb jeruzalémských Arabů z Izraele do Jordánska a zpět. „Ještě nikdy v historii," zdůrazňují moji izraelští informátoři, „neexistoval mezi Izraelem a některým arabským státem tak volný pohyb, jako je tomu dnes s Jordánskem." A opravdu: mezi Jeruzalémem a Ammánem proudí denně desítky a stovky osob a — protože obchod nezná hranic — také desítky nákladů zemědělských a průmyslových továrů.

IDYLA?

Nemíním čtenáře přesvědčovat o krásách a přitažlivosti okupace. Konstatuji jen skutečnosti. A nehodlám také ujišťovat o tom, že přes všechny tyto skutečnosti neexistuje mezi jeruzalémskými Araby značná nespokojenost. Byla by to lež.

STRACHY PO ARABSKU

1. června 1968 přinesl izraelský deník Harrec zprávu o arabské demonstraci v Jeruzalému z předcházejícího dne.

Jak tedy taková demonstrace vypadá? Tak to se rozhodne mnoho desítek jordánských žen, které právě před rokem ztratily v bojích své muže, syny a bratry, že navštíví společně hřbitov ve starém městě. Obléknou si na to pochopitelně černé šaty a závoje. Spolu s nimi jde uctít památku padlých také několik set arabských dívek a chlapců, k nimž se časem — vzdor předběžnému oznámení — připojí i mnoho výrostků a mladých mužů.

Celý smuteční průvod, který obsahuje již víc než tisíc osob zamíří pak ke hřbitovu; cestu mu přitom dělá izraelská jízdní policie (v počtu 20—30 koní a stejného počtu mužů). Průvod vcelku pokojně dojde na hřbitov — kam se ovšem nevejde — a tam je vykonán smuteční obřad. Tomuto obřadu jsem nebyl přítomen a proto nemohu podat zprávu o jeho průběhu. Bezpečně však mohu tvrdit, že už samotné území hřbitova se stává začátkem a centrem další, kvalitativně odlišné fáze demonstrace. Vlastně demonstrace teď teprve začíná. Ozývají se první výkřiky, které se časem slévají v jediné mohutné skandování tisícihlavého davu. Allah akbar! Allah akbar! Což znamená: Allah je veliký! Znalci islámské historie však vědí, že tento slogan není jen výrazem náboženského zanícení a uctění Velikého, ale současně též bojovým pokřikem, s nímž kdysi vyznavači islámu ztékali bašty křesťanských opevnění. Ani tentokrát to není jiné; ať už podle předchozího záměru, či díky pochopitelnému rozrušení nad hroby svých mrtvých, ztrácejí příslušníci průvodu rychle svou pietní náladu a dostávají se do varu. Shromáždění má už daleko k úmyslu se rozejít. Naopak, hodlá vyrazit k budově vojenského velitelství města. (Pokrač. na 5. str.)

K známějším emigrantským časopisům patří i měsíčník České slovo, vydávaný v Mnichově. Leží přede mnou jeho výtisk z roku 1958. Je to pozoruhodný výtisk — na rozloučenou. Redakce se loučí se svými čtenáři, a oznamuje jim, že pochopila marnost svého počínání, a že tudíž České slovo tímto přestává vycházet... Své rozhodnutí odůvodňuje neúnosnou finanční situací i neschopností svých redaktorů. V článku je dojemný zvlášť závěr:

„... Vidíte, co špíny je kolem nás. A tak bychom chtěli bojovat? Nejsme Don Quichotové (chyba ve jméně není překlep — pozn. aut.)?! Dávno jsme se už dostali na smetiště, a věříme už jen ze setrvačnosti. Nebo spíše z vlastní potřeby, aby mělo smysl dožít na omyly

DOTAZ

MINISTERSTVU VNITRA

bohatý život... A tak si myslíme, nač ještě ten zbytek života promarnit zbytečnou námahou, za kterou člověk místo uznání sklidí jen nevděk. A má-li ještě jiný chuť, pak hodně úspěchů a více peněz. Redakce Českého slova."

V podobném „duchu" je nastylizován i tučně vysázený úvodník, nazvaný po deseti letech — pravdivě. „... Je k naší škodě zjištění, že málokdo je opravdu, upřímný, neboť všichni máme strach — a také špatné svědomí. Nezapírejme. Dnes už je nám všem v exilu jasné, že jsme se dopustili šíleného omylu..."

Z řady článků, v kterých se redaktoři kají ze svých omylů, je ještě jeden zajímavý: Zvláště v dnešní době. Jsmenuje se O hospodářské situaci v ČSR — s otevřenýma očima: „... skutečná hospodářská situace v Československu, která se od doby našeho odchodu jistě hodně změnila. Bohužel — a to je podle mého názoru nutno vidět — v náš neprospěch a v neprospěch krátkozraké a nedomyšlené propagandy, kterou my zde, bez ohledu na skutečnost, tvrdošíjně provádíme proto, že nám vyhovuje... Sledujme tedy, jak se situace do dnešní doby změnila: Průmyslová výroba v ČSR dosáhla proti roku 1948 o 170 % vyššího objemu. Podle zveřejněných údajů vzrostla výroba v celku od roku 1937 o 193 %, na Slovensku o 577 %. Produktivita práce se zvýšila... základní fondy tvořící národní bohatství, vzrostly... Národní důchod se za tuto dobu zdvojnásobil... Dává nám to tudíž také odpověď, že pasivita dělníků a ostatních zaměstnanců komunistického hospodářství vyplývá z toho, že není nedostatku...!

Nechybí ani poezie.
... Jak polnice nad táborem bdící,
zazní naše píseň burcující.
Dokud tady trpí jediný,
nejsme, nejsme, nejsme bez viny.
Steskem drcen, šeptám: d o m o v e —
Ozývá se ticho hrobové...

To je tedy pár výňatků z tohoto jednak zajímavého, ale především velice pikantního čísla, neboť jej vyrobila v červenci 1958 skupina expertů pražského ministerstva vnitra. Většina čtenářů na podvod přišla okamžitě, ostatní byli upozorněni rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa na to, že se jedná o provokaci. Případu pochopitelně věnoval pozornost a patřičně jej nafoukl západní tisk, rozhlas, televize, komentáře přinesly všechny exulantské časopisy. Namátkou:

Čas — ... Exilový tisk nemůže být sice velmoc. A přece režim, který sedí na rozpálené plotně, se ho bojí. Proto čeští agenti té zlodějské vlády za pomoci naivních českých komunistů v Americe, jejichž sekretariát je na vyslanectví ve Vídni, dali vytisknout falešné, podvodné České slovo se stejnou hlavičkou a také s inzerátem doma i v krajanském i exilovém světě populárního restauratéra Vašaty z New Yorku — s darebáckým obsahem, a s tím, že redakce se se čtenáři loučí, protože to finančně nemůže vydržet. Je to lež, vyslovená podlost, deklarovaný podvod — ale co chcete od lidí, kteří s lehkostí dovedou vraždit."

Sokolský oběžník: „Pražští továryši dosud pilně hlásali, že exilový tisk je buďto neexistující, nebo bezvýznamný. Proto jsme my a s námi celá československá exilová veřejnost v posledních dnech s potěšením obdrželi výtisk Českého slova, vyrobený v Praze, propašovaný do západního Německa a odtamtud poslaný na adresu předplatitelů. S potěšením proto, že tím jen pražští propagandisté znovu potvrdili, že jim novinářská činnost v exilu nehoví, a dokonce působí jisté potíže. Včera to bylo České slovo, dnes to může být Čechoslovák, či Zápisník a zítra sokolské věstníky. My to bohužel nevíme, ale již se na příští žertovné výtisky těšíme...

Našeho komentáře snad již není potřeba. Domnívám se, že by bylo vhodné, věnovat v tomto měsíci, kdy oslavíme 10. výročí této akce vzpomínku těm kteří ji připravovali. Snad by ministerstvo vnitra mohlo uspořádat menší tryznu, na níž by oznámilo, kdo tuto geniální akci vymyslel, připravil, řídil, prováděl, kolik na ni bylo vynaloženo finančních prostředků atd. Pokud by na to nezbyl čas, dotazuji se ministerstva vnitra tímto způsobem. -zk-

STUDENTSKÉ REBELIE

Rudi Dutschke pokračuje ve svém rozboru integrace proletariátu do vysoce vyvinuté kapitalistické společnosti exkursem do kapitalistických proměn (a), a zároveň odpovídá na druhou nadhozenou otázku: Které faktory mezi individuálními příslušníky proletářské třídy brání vytvoření militantně aktivistickému třídnímu vědomí (b)?

Strukturální nezaměstnaní tvořili společně s důchodci naprosto nefunkční vrstvy. Rychle rostoucí distribuční aparát vyprodukoval obrovskou armádu zaměstnanců. Touto cestou docházelo již značnou dobu k funkčnímu znehodnocování relevantní části kapitálu. Ještě rychleji narůstal správní a vojenský aparát, který vedl ke vzniku umělých ú ř e d n i c k ý c h vrstev, které znehodnocovaly rostoucí daňové zatížení státu. Úřednictvo a v o j s k o jsou neproduktivní a parazitní skupiny, které musí být velmi rychle rozpuštěny a rozdrceny revolučním převratem jako násilné organizace vládnoucí třídy.

K novému rozvrstvení uvnitř dělnické třídy přistupuje následující fakt: V důsledku mechanizace pracovního procesu se bude snižovat podíl vyučených dělníků. Nicméně roste nepostradatelnost této relativně úzké vrstvy p r o d u k č n í i n t e l i g e n c e, to znamená význam technické a ekonomické inteligence, pro společenský proces reprodukce. Revoluční strategie ve vysoce vyvinutých kapitalistických zemích nemůže abstrahovat od této vrstvy, ze které je třeba vytvořit právě ony r e v o l u č n í s p e c i a l i s t y, chápající prakticky centrální řízení ekonomie a rozvoj masové iniciativy nikoli jako dva navzájem se vylučující protiklady, nýbrž jako dialektickou jednotu socialistického procesu transformace.

V průběhu světové hospodářské krize byla zahnána řada zemí na pokraj revoluce. Ukázalo se, že kapitalismus není již schopen obvyklými prostředky překonat krizi. Poprvé byl systematicky používán státní intervencionismus v mezinárodním měřítku jako nejúčinnější prostředek k překonání krize. Nejde tu o nic jiného, nežli o sanaci na základě daných vlastnických vztahů. Historicky překonané majetnické a výrobní vztahy uvnitř kapitalismu jsou podřizovány racionálnímu hledisku kapitalistické kalkulace. Ta výrobní odvětví, která jsou ještě schopna akumulace, nemají už ani sílu, ani moc, aby se politicky prosadila proti společensko-státnímu aparátu a těm deficitním výrobním odvětvím, která jsou státem vydržována. Hospodářsko-regulační opatření státu v jejich celistvosti nazýváme e t a t i s m e m. Cílem etatismu není zestátnění výrobních prostředků, nýbrž s t á t n í ř í z e n í s o u k r o m é h o k a p i t a l i s m u.

Zákonitosti kapitalistické výroby, které analyzoval Marx, neznaly ještě systematickou dvojitou funkci státu, jednak jako hospodářsko-politického regulátora a jako bezprostřední ekonomickou činnost „veřejné ruky". Revoluční subjekt přechodného období kapitalismu se rozložil v důsledku selhání dělnického hnutí a v důsledku historické praxe kapitálu. Co ale nastoupilo na jeho místo?

Exkurs ad b)

Již v předkapitalistickém období se lidské individuum muselo podrobit násilí. Aby fyzicky a psychicky vydrželo proces prvotní akumulace, muselo na místo pudové zdrženlivosti, která původně pocházela zvenčí, z přírody, prosadit vlastní vědomí. Reformace sekularizovala náboženský zlidštěné normy, a přeložila brzdící instanci pudovosti z církve do vlastního svědomí. Postavení utlačovaných mas je určeno dialektikou prospěšnosti a rozumnosti. Rozum v třídní společnosti se orientuje na panství a zisk vládnoucí třídy, která musí utlačené přesvědčovat o harmonii jednotlivého s celistvým. Utlačení byli ale vyloučeni z podílu na všeobecném, pudová represe byla u nich vynucována. Ještě dodnes jsou společenskými bytostmi, které utlačuje a formuje moc, stále ještě tvoří základnu pro diktaturu menšin nad masami.

„Dobrovolné nevolnictví" lidí, které je tak nepostradatelné pro vznik a ještě více pro samu existenci buržoazní společnosti, tvoří konečně „reálně oprávněnou" formu sebezáchovy.

Na přechodu od konkurenčního kapitalismu k monopolnímu kapitalismu ztrácejí široké měšťanské vrstvy harmonickou soudržnost mezi individuálním životem a smysluplným pochopitelným řádem. Historickým výrazem tohoto rozdvojení je slepé obrácení autoritativně řízených mas k nejbrutálnějším iracionálnostem. Velkolepé projekty idealistické filosofie o autonomii individua nemohly udržet krok s průmyslovým rozvojem v jeho kapitalistické formě. Rozpad rozumu, totalitarizace iracionality v produkci destruktivních sil, rozklad individua a jeho autonomního rozvoje, probíhají paralelně vedle sebe. Individuu se dostává neustále pod panstvím monopolu jen krátké lhůty. Musí být neustále ve stavu bdělosti a ve střehu, stále připravené ke skoku „naslouchat jen jazyku informace, orientace, příkazů, beze snu a bez dějin..." (Max Horkheimer, Vernunft und Selbsterhaltung, 1942, str. 40). I vědomí poroby mizí. Bezmocnost individua na jedné straně a gigantická moc kapitálu na straně druhé, ztěžují nesmírně postavení člověka, který by se chtěl jen dopídit podstaty své bídy. „Ideologie spočívá v ustrojení lidí samotných, v jejich duševní redukovatelnosti, v jejich závislosti na spolcích. Každou věc prožívají pouze se zřetelem na konvenční pojmy ve společnosti" (ibid., str. 58).

Cynický a brutální fašismus měl námezdním masám zabránit, aby konečně rozbily historicky již dávno zbytečný kapitálový vztah. Po vnější porážce mezinárodního fašismu, zvláště německého, započala po druhé světové válce reprodukce antinomií buržoazní společnosti s fašistickými zkušenostmi.

Mrakodrap

Příčný řez společenskou budovou přítomnosti může ukázat přibližně následující obraz:

a) Trustoví magnáti různých skupin, které se navzájem potírají;
b) malí magnáti, velkostatkáři, štáb nejdůležitějších spolupracovníků;
c) svobodná povolání, zaměstnanci, političtí poskoci, vojenské osoby a profesoři, inženýři, šéfové kanceláří a sekretářky;
d) zbytky samostatných povolání, řemeslníci, rolníci;
e) proletariát: „Dělnická aristokracie", nevyučení, trvale nezaměstnaní, chudí, starci, pracující;
f) pravý fundament bídy, na kterém se vypíná tato budova: P o l o k o l o n i á l n í a k o l o n i á l n í t e r i t o r i a;
g) ... nepopsatelné a nepředstavitelné utrpení zvířat, zvířecí peklo lidské společnosti. (Vše podle: Heinrich Regius, Dämmerung, Notizen in Deutschland, Zürich 1934, str. 132.)

Systém, zakládající se na subvencích deficitním průmyslovým odvětvím, státní regulaci velkých oblastí výroby a distribuce, atd., napomáhá nahradit nebezpečnou polarizaci mezi oběma hlavními třídami, ohrožující celý systém, systém koncesí vládnoucích ovládaným, a dokončit podstatně integraci dělnické třídy do rámce vládnoucí společnosti.

Proto není divu, že ve čtyřicátých letech došlo k přesunu revolučního centra ve světě, který měl dalekosáhlé následky.

Ve dnech fašistického uchopení moci v Německu se pokusily osvobozenecké armády čínských rolníků, organizované v sovětech, čelit „4. zničujícímu tažení" Čankajška, novými metodami vedení války; přesněji, novou metodou ve vedení války vůbec, revoluční lidovou válkou ve formě dlouhotrvající guerilly, za podpory stále větších částí zpolitizovaných a politizujících obyvatel země, namířené proti zahraničním interventům a domácím oligarchiům.

Tato forma národně osvobozeneckého boje, jako součásti mezinárodního emancipačního hnutí se nedá oddělit od dosaženého stupně celosvětového vývoje výrobních sil, od celkového pohybu kapitálu, který už nebyl schopen všude se uhnízdit a přeměnit celý svět v líheň nadhodnoty.

Tím byla revolucionářům dána příležitost a národům historická možnost, zahájit emancipační boj za národní sebeurčení, za odstranění hromadné bídy, za překonání nejrůznějších závislostí. Nečekat již déle, raději za těchto podmínek v ě d o m ě a r á z n ě t v o ř i t vlastní dějiny, stát se spoluurčujícím subjektem historického dění.

(K o n e c)

ZPRACOVAL: M. H.

KRESLIL JIŘÍ JIRASEK

student 4

VYSTŘÍDAJÍ STUDENTI VLÁDU ?

(V BUDOVĚ BÝVALÉ „STRAKOVY AKADEMIE")?

Článek pod tímto názvem v č. 22 t. l. napsaný o věci nedobře informovaným p. M. Fuksíkem, by mohl vésti ke klamným nadějím studentstva. Jako generační vůdce studentstva (v letech 1918 až 1922) a pak jako předseda i vedoucí ředitel nejvýznamnější instituce pro studentstvo, jakou byl (od r. 1875) spolek „Akademický dům" (dále A. D.) v Praze, zabýval jsem se po celé trvání první republiky problémem tzv. „Strakovy akademie". Spolu s naší tvůrčí studentskou generační skupinou jsem tuto budovu „dobýval" a pak ji bránil proti vysokým byrokratům, pokoušejícím se jí nepřetržitě zmocniti. Řešili jsme také všechny problémy Strakovy akademie a podávám proto autentické informace.

Předně používání názvu „Strakova akademie" po roce 1918 ve významu takovém, jako činí p. M. F., je nesprávné, jak pro objekt, tak pro jeho funkci, neboť tato **akademie zanikla již při vzniku republiky.** Pak už nepřinášela studentstvu žádný užitek přesto, že existoval majitel této budovy, Strakův nadační fond, spravovaný Zemským úřadem a obhospodařující tuto největší nadaci v ČSR (vlastnil i velkostatky, mnoho miliónů ve státních papírech aj.).

Marně žádaly A. D. i Ústřední svaz čs. studentstva, aby nadace plnila ve formě stipendií svou funkci. Vysocí byrokraté z ministerstva školství z reakčních důvodů systematicky ignorovali všechny studentské návrhy, stejně jako po léta sabotovali provádění zákona o A. D.

Neexistuje žádný zákon (o němž mluví p. M. F.), kterým by byla budova býv. S. A. věnována studentstvu. **Studentstvo má pouze jediný platný zákon. A to o Akademickém domě.** Již v květu 1919 prohlásil president **T. G. Masaryk** delegaci studentského Svazu, kterou jsem k němu uvedl, že tato budova musí býti propůjčena studentstvu pro prozatímní Akademický dům, jehož byl i T. G. M. po desítiletí zakládajícím členem.

V říjnu 1919 jsme dosáhli rezolucí Národního shromáždění, aby budova Strakovy akademie byla propůjčena studentstvu tak, jak T. G. Masaryk i studentstvo žádali. Současně schválen I. zákon o A. D. Ale ani vláda, ani úřady rezoluci NS a přání T. G. M. nesplnily. Během let 1920—1930 vybojovali jsme na ministerstvech (tuto budovu držících) **sotva jednu třetinu,** a na tom se až do r. 1938 nic nezměnilo. Úřady na rozdíl od Akademického Domu využívaly budovu ne jako nájemci, ale podle zábor. zákona, platili za nájem pouhých 80 000 Kč ročně místo 240 000 Kč žádaných Strakovým fondem, jenž byl takto okraden za 20 let o miliony. Tedy pouze A. D. platil co **řádný nájemce fondu** za svou méně hodnotnou a malou část téměř 30 000 Kč ročně a sám do místností (původně zpustlých) investoval asi 400 tisíc Kč, aby tam mohl to krásné všestudentské středisko, o němž mluví pan M. F., vytvořiti.

Je podivné, že se autor ani slovem nezmínil o A. D. Neboť nebylo to studenstvo samo (nemělo ani prostředky, ani odborníky), ani politické strany, ani vláda, a tím méně úřady, ale **pouze spolek A. D. sám,** jenž vytvořil středisko, jemuž se ve svém článku autor obdivuje. Spolek tak učinil **bez subvencí** a bez darů veřejnosti, jedině odbornou **svépomocí** tak, jako jsme v I. ČSR vytvořili všechny velké podniky Akademického domu. Majetek z našeho vedení za 18 let vzrostl asi ze 700 000 Kčs asi na 19 miliónů Kčs (při každoročním bilančním přebytku), a přitom ještě bylo rozdáno přibližně 2 500 000 Kč podpor studentům, do kulturních podniků se investovalo přes 4 miliony Kč, a tak dále. Výhod A. D. využilo 85 tisíc studentů, převážně nemajetných. Zahradu u budovy jsme přenechali k využití Vysokoškolskému sportu (dr. Smotlachovi), jenž na rozdíl od nás velké subvence dostával.

Teprve r. 1938 došlo k zásadnímu rozhodnutí o této budově. Až vlivem presidenta dr. Beneše (rovněž člena A. D.), podařilo se zlomiti odpor byrokratů. **V létě 1938** byly ujednány **písemné dohody** s ministrem financí dr. Kalfusem a ministrem školství dr. Frankem **závazné pro vládu i pro studentstvo dodnes!** Podle nich se **A. D. a studentstvo vzdali budovy býv. Strakovy akademie** ve prospěch předsednictva vlády, **za těchto hlavních podmínek:**

1. Stát bude **ihned provádět zákon** o A. D. z r. 1919. Na stavbu bude použito 17 miliónů Kč, tj. kapitál podle zákona vzrostlý o úroky, které nám byrokraté chtěli upřít. Zbytek stavebního kapitálu zajišťoval spolek A. D.

2. Vhodný pozemek získán od protektora A. D., tj. obce pražské u Zemského archívu na Letné.

3. Stát bude udržovat nový A. D. spolu se spolkem A. D., jenž k tomu použije výnosů ze dvou velikých činžovních domů, které jsem v letech 1930—1935 pro A. D. vybudoval.

4. **Se stavbou takto plně zajištěnou začne se r. 1939.**

5. Nadačnímu fondu Strakovu zaplatí stát za budovu asi 25 miliónů Kč.

Mnichov a okupace zmařily téměř hotové dílo našeho dvacetiletého úsilí. Ale ještě r. 1939 jsem dosáhl od ministerského předsedy, generála Eliáše (než ho nacisté popravili) potvrzení dohody s vládou z r. 1938.

*

Nacisté studentstvo z budovy nevyhnali (jak píše p. M. F.). Zprvu se o ni nezajímali. Používala ji tehdy protektorátní vláda, a teprve ji z ní později nacisté vyhnali a zřídili si tam vražedný Landgericht.

A. D. se Svazem i všemi studentskými spolky nezákonně, policejně vyhnali z budovy ihned po vpádu nacistů **čeští fašističtí byrokraté,** za vedení národních zrádců, protektorátních „ministrů" dr. Fišera a dr. Kaprasa, kteří se současně nezákonně zmocnili celého majetku A. D., velmi ho poničili a spolek r. 1942 spolu s gestapem „rozpustili". Samozřejmě dohody z r. 1938—1939 neplnili, a ani nadaci Strakově nic nedali. Já pak byl jsem politicky persekuován jejich působením po celou okupaci.

Po okupaci jsme obnovili spolek A. D. O budovu býv. SA se nejednalo, neboť se **předpokládalo dodržení platných dohod z r. 1938,** a proto v ní právem bylo umístěno předsednictvo vlády. V r. 1945 za součinnosti dr. Beneše, ministerského předsedy Fierlingera, ministra Nejedlého, J. Masaryka, Kopeckého a jiných byl vydán **další zákon o stavbě Akademického domu.** Tímto zákonem, navazujícím na zákon z r. 1919, byly studentstvu věnovány pro A. D. velmi cenné pozemky u právnické fakulty, kde byl také postaven nákladem 150 000 Kč, s velkou slávou žulový monolit, co základní kámen A. D.

V období posledních kulturně „osvícených" 20 let, kdy došlo ke zrušení všech svazů a spolků studentských, byla také spolku A. D. zastavena nezákonně činnost. Oba platné zákony a dohody o A. D. nebyly samozřejmě také nikým plněny. Mně, když jsem o to usiloval, bylo opětně pohrůženo zatčením. Drahocenný základní kámen A. D. — památník 17. listopadu — byl hozen do sutě do sklepů pod Karolinem a zakládací listina s podpisy presidenta a ministrů zničena. Dnes se dokonce na polovině pozemků náležejících studentstvu podle zákona z r. 1945 staví „americký" hotel, aniž bylo se studentstvem o tom vůbec jednáno.

*

Domnívám se, že nyní, kdy studentské organizace v čele s novým Svazem mohou se konečně svobodně po dvaceti letech rozvíjet, bylo by reálné spolu s obnoveným spolkem A. D. přikročit k uskutečnění definitivního střediska. Návrh, aby pro něj vláda vyklidila budovu býv. Strakovy akademie, je iluze. Především ekonomicky, neboť do ní vláda pro své účely investovala miliony, ale i technicky, neboť při adaptacích byly v ní zrušeny všechny společenské, menzovní a jiné úpravy.

Studentstvo s A. D. může se však opřít o jiné, cennější **dokumenty: O oba platné zákony i dohody z r. 1938 o A. D. Nikdy nebyly zrušeny!**

Rozumnou dohodou s vládou lze dosáhnout samozřejmou náhradu za pozemky u právnické fakulty, za budovu býv. Strakovy akademie, což s kapitálem na stavbu A. D. z r. 1938, náležitě zúročeným, může zajistit snadno stavbu velké moderní budovy na pozemku, který by vyhovoval dnešním požadavkům studentstva. Jen tak je možné rychle dosáhnout toho, po čem 60 let toužili naši předchůdci, a za co jsme my po 25 let bojovali, tj. dokonalé všestudentské středisko, odpovídající dnešní době. Již se o to znovu pokoušíme.

*

Podotýkám, že Masarykovu kolej nezaložil president Osvoboditel, jak p. M. F. soudil. Tuto kolej jsme založili roku 1919 za Svaz čs. studentstva spolu s dr. A. Kostečkou, coby sociálním referentem Svazu. Založili jsme ji původně bez názvu, na **Hradčanech,** v prostorách donucovací pracovny a kapucínského kláštera. Až v listě Svazu „Studentská Pošta" jsem ji nazval kolejí Masarykovou. Bez vědomí presidenta, k zděšení hradních byrokratů. Věděl jsem však dobře, že chudí studenti byli jeho srdci vždy nejbližší, vždyť již za Rakouska, spolu s paní Garrigue Masarykovou je vždy podporovali. T. G. M. samozřejmě nejen nic nenamítal, ale naopak ihned kolej věnoval 100 000 Kč a podporoval ji i později. Byla to opravdu proletářská kolej, které jsme dali i **první studentskou samosprávu.** Současně jsme ji zakladatelsky podpořili i z A. D. V koleji vznikl nejsvéráznější kulturně politický život ze všech kolejí v ČSR a vyslala do života mnoho našich vynikajících vědců, literátů a výtvarníků.

I tato kolej měla své pohnuté osudy. Když jsme konečně r. 1927 po velkém finančním úsilí zajistili její novou velikou budovu v **Dejvicích** (u dnešní Leninovy třídy) bylo reakčními byrokraty znemožněno, aby se tam chudí studenti mohli přestěhovat, nechtěli-li přijmout diktát: úplné zrušení samosprávy, vyloučení zakladatelů koleje (Svazu a A. D.) z jejího kuratoria a horentní zvýšení kolejného. Zůstali tedy na Hradčanech (co kolej **Hradčanská,** pak **Svazová,** s úplnou samosprávou za naší odborné podpory. Hospodařili dobře, později se přestěhovali do menší nové budovy v Zikově ulici. Pro jejich podporu byl vytvořen i spolek Hradčanských kolejáků, existující dodnes.

Tak došlo k rozdvojení obou kolejí, neboť vedení ve velké budově v Dejvicích ovládli byrokraté s vysokým kolejným.

Tragického dne 17. 11. 1939 byly však zabrány nacisty koleje obě. Po okupaci byla činnost Masarykovy koleje na krátkou dobu obnovena, ale záhy nezákonně zabrána, a až dodnes držena pro tisíc policistů. Nyní, kdy i ministr s. Pavel ohlašuje omezení přebujelého počtu policie, nebude jistě vládě obtížné, aby je z budovy jim nenáležející vyklidila a vrátila ji původnímu zákonnému uživateli, studentstvu, s původním názvem Masarykova.

Jindřich Fialka

JERUŠALAJIM

(Dokončení ze str. 4)

S takovým vývojem události není ovšem srozuměna izraelská policie. Tím spíše, že v budově, o níž je řeč, sídlí hlavní vojenská správa všech oblastí, které dnes Izrael okupuje. Policisté — vybavení na rozdíl od našich čitelnými čísly na svém hrudníku — pobodávají tedy oře a zatarasují průvodu zamýšlenou cestu. To se zástupu nelíbí; pokřik, pokud je to ještě možné, nabývá na intenzitě a heslo „Allah akbar" je rozmnoženo o další: Palestine arabic! Arabská Palestina!

5—10 policistů, kteří svými koňmi tarasí napříč ulici, nemá zřejmě jiný zájem, než zabránit demonstrantům v cestě k velitelství. Zástup je však zvolna vytlačuje. Policisté proto občas pobodnou své čtyřnohé nositele; koně opatrně poposkočí a aniž by někomu ublížili, donutí nejbližší výrostky rychle couvnout o několik metrů zpátky.

Když pak koňský tanec ztrácí po jisté době na své působivosti a demonstranti získávají dále metr za metrem, zaúřadují dlouhé policejní hole. Zaúřadují však — teď zklamu ovšem milovníky drastických líčení — maximálně symbolicky. Neviděl jsem, že by se byla hůl dotkla jediného demonstranta. A také jsem nikdy neviděl nikoho zacházet s holí tak působivě a přitom tak neškodně, jak to v této chvíli demonstrují izraelští policisté. Hůl, či obušek, je totiž nástroj určený k bití. Úder je v ní latentně obsažen. Toto vědomí na obou stranách je velmi efektivní. Žonglérské kousky mužů na koních si pozvolna vynucují úctu opěšalých demonstrantů.

Ale ještě nejméně hodinu pokračuje válka nervů. Ještě nejméně hodinu trvá ohlušující vřava a černě oděné arabské ženy dávají máváním pěstí průchod svému rozhořčení. Zástup se vlní střídavě dvěma směry; jednou ustupují policisté, podruhé demonstranti. Uniformovaní muži nepospíchají, jsou za svou službu placeni. A spoléhají zřejmě na to, že demonstrantům začne dříve nebo později kručet v žaludku.

Zatím však tomu ještě tak není. Zástup teď zvolil jinou taktiku. Všechny cesty vedou do Říma, alespoň tři ulice tedy musí vést ke kýženému vojenskému velitelství. Rychlým manévrem se tedy demonstrace přelévá do sousední ulice. Izraelští policisté však také nejsou dnešní. Jeden z nich potichu cosi říká do stříbřité krabičky, která mu visí na krku. A když zástup vrazí do druhé ulice, překvapeně se dívá na jiných 10 policistů, kteří zde klidně pasou koně na asfaltové vozovce. A celý děj — posunut o ulici dále — se znovu opakuje.

Viděl jsem malou skupinu izraelských výrostků, bojechtivě poskakujících na místě s vlastnoručně zhotovenými holemi. Nemohli natropit nic jiného, než škodu. A viděl jsem klidného rozložitého izraelského policistu, jak jim jejich hole odebírá a v řeči hebrejské je pravděpodobně posílá tam, kam by je v této chvíli poslal každý rozumný člověk. Ano, uhodli jste, právě tam.

Viděl jsem kněze islámské víry jak se marně snaží uklidnit rozvášněné demonstranty a pak rezignovaně odjíždí v černém mercedesu. Potkal jsem horlivě fotografující izraelské novináře s poznámkovými bloky v rukou, kteří pak druhého dne podali zprávu o mé přítomnosti na demonstraci.

Ještě asi dvě hodiny se přelévají neúnavní demonstranti z ulice do ulice, ještě asi dvě hodiny je odtud vytlačují flegmatičtí policisté. Davem se proplétá jakýsi muž a nabízí fíky. Vzpomínám si na líčení průběhu stávek v kapitalistických zemích západní Evropy a přítomnost prodavače fíků mne rázem přesvědčuje, že i tato demonstrace probíhá v civilizovaném státě.

Po třech hodinách intenzivních a marných pokusů demonstrantů o proniknutí k budově vojenské správy průvod rezignoval a rozešel se. Když jsem se večer téhož dne procházel po stejných ulicích starého města, objevil jsem po odpolední demonstraci již jen jedinou stopu: koblihy, které tu zanechali koně strážců pořádku.

Dovolil bych si z vylíčené podívané udělat dva dílčí závěry:

1. Obyvatelé arabské části Jeruzaléma nejsou spokojeni s izraelskou správou. Což je stejně pochopitelné a nevyžadující ospravedlnění, jako samotná demonstrace.

2. Ve srovnání s postupem izraelské policie proti demonstracím v Jeruzalému vyznívá známý strahovský zákrok Veřejné bezpečnosti socialistického Československa jako brutální běsnění.

Bez sebemenších nároků na generalizaci konstatuji, že jsem se stal svědkem jedné ze tří velkých demonstrací, které se konaly v Jeruzalému za rok okupace.

ALEXANDR KRAMER

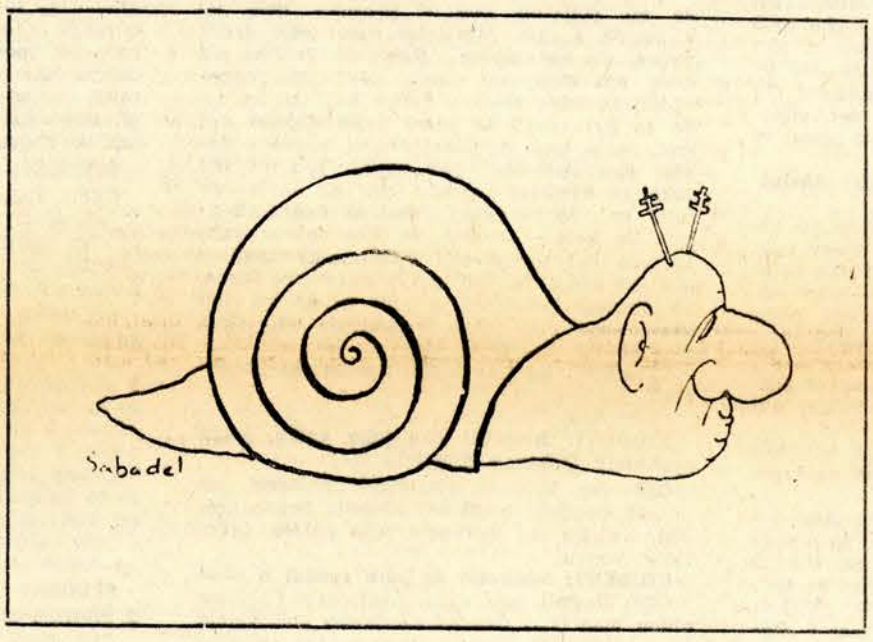

PROHLAŠUJI

tímto veřejně, že Celostátní sdružení absolventů vysokých škol universitních směrů, jímž nebyl udělen titul mě nikdy nezastupovalo ani nezastupuje a není oprávněno jednat za mne, nebo mým jménem.

Nechápu, kde vzalo oněch dvě stě lidí, kteří se sjeli do Olomouce, drzost prohlašovat, že zastupují dalších 18 000 absolventů VŠ, kterým nebyl udělen akademický titul. Kolegu Miroslava Holzera, prom. práv., předsedu Sdružení bych rád upozornil, že právě právnické fakulty to byly, které pokud jde o udělení akademického titulu (UDr. bývalým promovaným, byly velmi benevolentní. Až nad rozsah zákona. Právnické fakulty snad předčily i vojenskou akademii (VPA KG — Praha) a Vysokou školu politickou, co by bývalou stranickou.

Není samozřejmě problém, aby se všem absolventům vysokých škol udělovaly nějaké tituly — magistři, bakaláři apod. Rozhodnutí o tom by mohlo být v pravomocích jednotlivých vysokých škol. Velký smysl to však nemá. U titulů doktor, užívaných dnes celosvětově, je nepochybně nutné zachovat souměřitelnost stejných titulů, ať už je vydala kterákoliv vysoká škola u nás nebo v zahraničí. Je naopak nedostatkem současné úpravy, že umožňuje narušení jednotné praxe jinými školami (VPA, pedagogické fakulty, FON) právě pokud jde o doktoráty filosofie. To bude pak znamenat, že by si PhDři z pražské fakulty měli k titulu psát zkratku dejme tomu UK — Universita Karlova, tak jako to dělají někdy v Anglii. Vznikají takto totiž doktoři různých hodnot.

Pokud jde o kandidatury, je otázka jiná. Nicméně faktem zůstává, že jakási vědecká příprava bude nutná a jestliže se jejím absolventům bude říkat kandidát nebo ne, je už celkem putna.

Pokud oněch dvě stě z Olomouce namísto, aby se předepsaným způsobem podrobilo rigorozní zkoušce nebo řízení, si snaží na současném tzv. demokratizačním vývoji v československé společnosti přihřívat svou trapnou polívčičku, pak je to prostě šoufl.

Nehorázností pak je, že o sobě prohlašují, že zastupují 18 000 osob, aniž je k tomu kdokoliv z nich zmocnil. Protože oněch 200 zastupuje právě jen sebe.

JAN MOLÍK,
absolvent právnické fakulty z roku 1966

YOUTH HOSTELS — FRANCIE

V několika posledních číslech Studenta jsme vás informovali o tom, že Klub mladých cestovatelů při Cestovní kanceláři mládeže se stane v tomto roce členem IYHF — International Youth Hostels Federation —, která sdružuje levné ubytovny (hostely) ve 42 státech celého světa. Současně jsme přinesli základní informace a adresy Youth Hostelů ve Švýcarsku, Itálii a Rakousku. Dnes naše informace pokračuje a seznámíme vás s možnostmi levného ubytování ve

FRANCII.

Cena noclehu je 4,00 F, hostely jsou otevřeny od 7.00 do 22.00 hod. (V Paříži do 23.00 hod.) Ceny stravování: snídaně 2,00 F, oběd 4,50 F, večeře 4,50 F (v 19.00 hod.).

Ubytování je nutno si objednat předem ve všech hostelech na červenec a srpen a v horských hostelech i v zimních měsících. V hostelu je možno bydlet nejvýše 3 noci. Toto nařízení je přísně dodržováno zejména v době hlavní sezóny.

Adresy:

Agen rue Léo Lagrange, Cité Léon Blum, route de Cahors, Agen (47 Lot a Garonne)

Arras 59 Grand Place, 2ème étage, Arras (62 Pas-de-Calais)

Avignon Les Aubes, Ile de la Barthelasse, Avignon (54 Vaucluse)

Banize École publique Banize (23 Creuse)

Bayonne Ecole de filles Jules Ferry, Bd. d'Alsace Lorraine, Bayonne (64 Basses Pyrénées)

Beauvais Espanade de l'Hotel-Dieu, Bd. de Lassault, Beauvais (60 Oise)

Bordeaux Foyer des jeunes, 22 cours Barbey, Bordeaux (33 Gironde)

Boulogne-sur-Mer 36 Rue de la Porte Gayolle, Boulogne-sur-Mer (62 Pas-de-Calais)

Bourges 12, rue Henri Sellier, Bourges (18 Cher)

Brest „Quelliverzan", angle rue Gallièni & bld. Mouchotte, Brest (29 Finistère)

Brive av. Maréchal Bugeaud (parc Monjauze), Brive (19 Corrèze)

Caen 65 avenue de la Libération, Caen (14 Calvados)

Campan Bourg de Campan (65 Hautes Pyrénées)

Chamonix Les Pélerins, Chamonix (74 Hte. Savoie)

Dijon Bd. Champollion, Dijon (21 Côte d'Or)

Dinan Moulin de mëen, Dinan (22 Côtes du Nord)

Fontainebleau 84, Rue Paul Jozon, Fontainebleau (77 Seine & Marne)

Fougères I, rue du Beau Manoir, Fougères (35 Ille et Vilaine)

Grenoble Echirolles Cours Jean Jaurès, Echirolles (38 Isère)

Le Havre 138, rue de Verdun, Le Havre (76 Seine Mar.)

Lyon 123 Quai Clémenceau Caluire, Lyon (69 Rhône)

Marseille 47 avenue ', Vidal, Bonneveine, Marseille 8e (13 Bouches du Rhône)

Château de Bois Luzy, avenue de Bois Luzy, Marseille (12e) (13 Bouches du Rhône)

Nice Route Forestière du Mont Alban, Nice (06 Alpes Maritimes)

Paris Centre d'accueil Léo Lagrange, 3 Bd, Kellermann, Paris 13e

Paris Saint Ouen Groupe scolaire Jean Jaurès, rue Amore, Saint Ouen (92 Seine St Denis)

Pradelles rue du jeu de Paume, Pradelles (43 Haute Loire)

La Rochelle rue Rempart des Voutiers La Rochelle (17 Charente-Maritime)

St. Girons Paletés, St. Girons (09 Ariège)

Saverne Château des Rohan, Saverne (67 Bas Rhin)

Savines le Lac Cité Poncon Les Chaumettes, Savines (05 Hautes-Alpes)

Strasbourg 58 route de Schirmeck, Strasbourg Montagen Verte (67 Bas-Rhin)

Toulouse 125 Avenue Jean Rieux, Côte Pavée, Toulouse (31 Hte.-Garonne)

Tours Parc de Grammont, Tours (37 Indre & Loire)

Verdun Parc de Londres, Verdun (55 Meuse)

JAN ZAHRADNÍČEK A JAN ČEP

A JÁ JSEM MU ŘEKL ABY ŠEL...

ROZHOVOR S VÁCLAVEM ČEPEM

STUDENT: Váš bratr odešel z Československa asi v polovině roku 1948...

ČEP: Bylo to v srpnu, když byl na léčení ve Františkových Láznich.

STUDENT: Věděl jste předem, že odchází?

ČEP: Nikdy jsme si s bratrem neřekli, že jde pryč. V Myslechovicích, v naší rodné dědině, jsme se sešli na počátku prázdnin u maminky, a Jeník brzo odjel. Jeho odchod byl však jiný než obvykle. Loučil se s chalupou a se vším, to bylo vidět. Potom jsem s ním šel na zastávku. Když se objevil vlak, tak se mne zeptal: Kdyby tady někdo nemohl žít a pracovat, co bys mu řekl? Aby šel, odpověděl jsem. Připomněl mi to, když jsme se před dvěma roky sešli.

STUDENT: Jaké byly bezprostřední důsledky pro Vás a pro Vaši rodinu?

ČEP: Jeho odchod jsem samozřejmě po určité době hlásil na policii, protože obavy tady byly, a velké obavy. Když jsem byl pak dotazován patřičnými úřady, vím-li o jeho odchodu nebo jsem-li s ním ve spojení, popíral jsem to. Byla to pravda, protože jsme si od té doby nepsali. Od roku 1948 jsem od něho nedostal jedinou zprávu. Až teprve později, když se do Francie začalo jezdit, dostával jsem pozdravy. Nic víc.

STUDENT: Takže bezprostředně po odchodu Vašeho bratra nehrozilo Vaší rodině nebezpečí?

ČEP: O tom se těžko mluví. A pak jsem slíbil, že o tom budu mlčet. Přirozeně se o mne zajímali pánové z ministerstva vnitra. Hlavně se mi snažili dokázat, že jsem s ním ve spojení. Přesto jsem zůstával na škole, nějakou dobu v Praze 6, pak v Libni a v Praze 7. Odtud, když se stal ředitelem jedenáctiletky na Strossmayerově náměstí Patejdl...

STUDENT: Bývalý tajemník Slánského?

ČEP: Ano, když se stal ředitelem, tak pro mne neměl úvazek, třebaže po mém odchodu — já jsem latinář a francouzštinář — vzal učitelku francouzštiny. Potom jsem učil čtyři roky na druhém stupni, hlavně tělocvik. Žádal jsem na vysokou školu na místo lektora latiny. Ale v posudku od Patejdla na konci stálo, že mě nepříznivě ovlivnila katolická Morava a pobyt v Itálii, a pak že jsem bratr nepřítele národa, zrádce tohoto státu a bývalého českého spisovatele Jana Čepa.

STUDENT: Pamatuji se, že potíže měly také Vaše děti, hlavně syn...

ČEP: Vašík nedostal po maturitě doporučení na vysokou školu, ale doporučení, aby se sblížil s dělnickou třídou. Dělal dva roky nádeníka v továrně, odkud jsem ho dostal s velkou námahou. Na vysokou školu však nebylo ani pomyšlení, a tak se vyučil automechanikem. Potom byl na vojně, teprve po šesti letech se dostal na vysokou školu ekonomickou. Jinak měl Jeníkův odchod těžký dopad na celou rodinu, hlavně v Myslechovicích. Muž nejstarší sestry se stal nejprve členem JZD, pak byl prohlášen za kulaka, sestra učitelka nesměla učit, mamince vyvlastnili část zahrady pro stavbu kravína atd. Zkrátka si všichni vystáli svoje.

STUDENT: Slíbil jste, že o těch věcech nebudete mluvit. To jste slíbil sobě?

ČEP: Ano. Přesto nemohu říci, že se někdo ke mně choval zle. Bylo to spíše mučení psychologické. Častokrát si mě zavolali ze školy, a pak jsem si u nich pár hodin poseděl. Vyptávali se pořád dokola, přemlouvali, hrozili, ale nakonec musili sami uznat, že s Jeníkem v žádných stycích nejsem.

STUDENT: Takže vy jste se dovídal o osudech svého bratra jenom nepřímo?...

ČEP: Jen jsem se dovídal od cizích lidí, že Jeník je vedoucím literárního vysílání ve Svobodné Evropě, že mluví každý týden nebo každých čtrnáct dní. Přirozeně mluvil hlavně o literatuře a o filosofii, jenže jak o tom všem mluvit a nedotknout se politiky... Já jsem jej nikdy neslyšel, nesnažil jsem se ani ho chytnout.

STUDENT: Dnes učíte na zdravotní škole?

ČEP: Ano, učím tam latinsko-řeckou odbornou lékařskou terminologii, a mám rok před penzí. Při tom překládám, teď hlavně z italštiny a španělštiny, a tím si tak nějak dokazuji, že ještě něco pořádného dovedu. Po osmačtyřicátém roce jsem neděla nic, teprve v dvaapadesátém roce si mě zavolali do Krásné literatury, že by chtěli znova vydat Snoubence.

STUDENT: Máte pocit, že se ve Vašem životě v posledních měsících něco změnilo?

ČEP: Rozhodně. Před dvěma roky byl bratr raněn mozkovou mrtvicí. 4. července to byla dvě léta. Přišel zoufalý telegram, že umírá. S pomocí některých svých známých a žáků se mi podařilo tam v prosinci 1966 jet a mluvit s ním. Minulého roku jsem žádal znova, ale bez úspěchu. Řekli mi, že Čep ani dnes, ani zítra, ani nikdy. Když jsem odpověděl, že jsem vloni v Paříži byl, oni na to, že to byl omyl, za který ještě dneska oni trpí. Letos jsem si podal žádost znova a dostal jsem povolení bez obtíží. Teď tu byl také na návštěvě Jeníkův syn Jan — Jan se totiž ve Francii oženil, vzal si dceru Charlese Du Bois — možná, že Vám to nic neříká, ale byl to největší francouzský anglista a kritik své doby. Žijí tam blízko Notre Dame, ve čtvrtém poschodí, a vidí přímo na její věže. Když měl Jeník třiapadesát let, narodila se jim dvojčata, Klára a Jan.

STUDENT: Má Váš bratr francouzské občanství?

ČEP: Ano.

STUDENT: Dostával jste jeho knihy, které vycházely třebas v Římě?

ČEP: Ne, bylo to vyloučené. Půjčovali mi je lidé, kteří si je zvenku přivezli, jenom přečíst. Nemám ani jedinou z jeho knížek, které vyšly venku.

STUDENT: Nechystá se jeho vydání u nás?

ČEP: Dostali jsme s dr. Bedřichem Fučíkem plnou moc. Pro Československého spisovatele jsme podepsali smlouvu na vydání jednoho svazku, v němž bude Zeměžluč, Letnice a Děravý plášť. Příští rok by měly vyjít další, ovšem jenom věci napsané před odchodem. V brněnském BLOKU má vyjít Sestra úzkost.

STUDENT: Jak žil Váš bratr za protektorátu?

ČEP: Odešel z Prahy a po celou dobu od roku 1939 žil v Myslechovicích u maminky. Sem tam se také podíval do Olomouce nebo do Prahy, ale trvale žil na dědině. Jednou jsem se s ním v Praze sešel u básníka Halase, s kterým byli velcí kamarádi. Byl tam také Karel Nový; vím, že se po celou dobu nemluvilo o ničem jiném, než o naší situaci, a že celá společnost byla vzácně svorná v názorech. Proto mě hodně překvapilo, když po bratrově odchodu napsal Karel Nový do Práce článek Na neshledanou, bývalý český spisovateli, kde se o Jeníka nepěkným způsobem otřel, tvrdil, že jeho názory za protektorátu neznal a prohlašoval, že jím Vladislav Vančura pohrdal. Já ovšem dobře vím, že v Jeníkově knihovně, která byla zabavená, byly skoro všecky Vančurovy knihy s věnováním bratrovi „drahému příteli"... Také vím, že se Jeník nezúčastnil nadiktované návštěvy Německa, spolu s jinými českými spisovateli (Hora, dr. Träger, Talich aj.); šťastnou náhodou dostal pozvání pozdě.

STUDENT: A po osvobození?

ČEP: V listopadu roku 1945 měl mít projev ke studentům k 17. listopadu: přednáška byla hlášena a plakátována, ale v poslední chvíli zakázána ministrem Kopeckým. To byl začátek. V roce 1947 byl vyslán ministerstvem zahraničí do Francie, potom se zúčastnil kongresu Pax Romana v Itálii. Státní bezpečnost mu začala věnovat špatně skrývanou pozornost, Jeník se na každém kroku přesvědčoval, že je sledován, a to mu přirozeně klidu nedodalo. A všecko to vyvrcholilo po návštěvě Grahama Greena v únoru, roku 1948. Kdyby nebýval odešel, nebýval by zůstal na svobodě a pravděpodobně by dnes nežil: nebýval by to při své tělesné konstrukci a velké citlivosti vydržel. On byl skutečně přinucen emigrovat.

STUDENT: Dalo by se předpokládat, že by ho stihl osud Jana Zahradníčka?

ČEP: Určitě, oni byli jako bratři. Celý proces s katolickými spisovateli, to bylo odpravování určité skupiny lidí.

STUDENT: Jak snáší Váš bratr tak dlouhou odloučenost od domova?

ČEP: Stýská se mu, moc se mu stýská. Tak se mu stýská po rodné zemi, že od té doby, co odešel — pokud jde o krásnou literaturu — takřka nic nenapsal. Jeník mohl a může psát jenom tady, jenom v této zemi a z této země. Eseje se dají psát všude.

STUDENT: Měl jste dojem, že když jste s ním v Paříži naposledy mluvil, že by se chtěl vrátit?

ČEP: Říkal, že by tuze rád ještě jednou uviděl Prahu a Myslechovice. Ale vrátit se do starého stavu, to že by nechtěl. To bylo ovšem téměř před dvěma roky.

STUDENT: A dnes?

ČEP: To je především věc ošetřujících lékařů. Jeník těžko chodí, a já se bojím, aby mu neuškodilo vzrušení, až by uviděl po takové době Prahu a Moravu. Také bych nechtěl, aby se vracel zadními dveřmi. Snad by ho mohl oficiálně pozvat Svaz spisovatelů.

STUDENT: Nevíte, jestli o tom Svaz přemýšlí?

ČEP: Nevím. Ale musilo se o tom mluvit také u nich doma, protože když tu byl malý Jan, tak říkal, že příští rok přijede i s Klárou, tatínkem a maminkou.

STUDENT: Myslíte, že by Váš bratr chtěl, aby se jeho děti odstěhovaly a bydlely tady?

ČEP: To nevím. Ale děti prozatím neumějí česky, a matka je Francouzka. Podívat se, to ano, chlapec byl všecek dojat, když se setkal s nějakou památkou na tátu, dojímal se každou fotografií, když jsem mu ukázal tátův pokojík a když chodil po cestách otcova dětství. A už se těšil, že se zase vrátí.

STUDENT: Z čeho dnes rodina v Paříži žije?

ČEP: Jan přestal pracovat pro Svobodnou Evropu asi před čtyřmi roky. Penzi nedostal, protože nebyl přímým zaměstnancem. Jeho žena je zaměstnaná jako knihovnice v Sociologickém ústavu.

STUDENT: Jaké je bratrovo postavení ve Francii, stýká se s českými emigranty?

ČEP: Myslím, že se hodně stýká s malířem Šímou. Já jsem se s nikým u Jeníka nesešel, odříkali návštěvy, abychom se užili. Stýká se jistě také s jinými emigranty, pravděpodobně také s Tigridem. Od francouzské literární společnosti žil dosti stranou. Francouzští spisovatelé se dnes zdaleka nechovají tak, jak se chovali za časů Mickiewiczových.

STUDENT: Píše bratr také francouzsky?

ČEP: Francouzsky napsal svoje Paměti. V poslední době, než onemocněl. Jenom jsem v nich listoval. Připadalo mi to krásné, ale pěknější by to bylo v češtině. Je to obyčejná francouzština, to není on.

STUDENT: Říkal jste, že se oženil pozdě, ve svých padesátých letech...

ČEP: Byla to nějaká krásná náhoda. Nikdo s tím už nepočítal. Při jedné návštěvě Paříže se seznámil s Primerose Du Bos. Její matka, stará paní Du Bos, má byt v rue Chanoinesse, v domě, kde bydlil Abé Bremond, ta byl také jeden velký kritik minulého století. Je to starý dům s dřevěnými točitými schody, po kterých už dnes Jeník nemůže sám sejít, a tak sedává ve svém pokojíčku a dívá se na Notre Dame.

STUDENT: Kdy jste dostal vůbec poprvé o bratrovi zprávu?

ČEP: Bylo to v roce 1958 nebo 1959. Přinesl mi ji doktor Träger, který jezdil na Filmové festivaly. Přišel za mnou a přinesl mi od Jeníka dopis. V něm nám všem dodatečně oznamoval, že se oženil. Maminka to tušila, půl roku předtím říkala, ten se nám už nevrátí, vezme si nějakou „francouzskó frajlu". A on si ji opravdu vzal. Maminka umřela, a už ho neuviděla.

STUDENT: Nemá nebo neměl on nikdy pocit, že zběhl?

ČEP: Měl a má dojem, že dezertoval z nebezpečí, že opustil kamarády. Hlavně měl strach, že kvůli němu trpěla rodina. Kategoricky jsem to popřel, třebaže rodina potíže měla. Takové lidské potíže, o kterých se stydím mluvit, když to srovnávám s těmi hrůzami, které prožili jiní lidé. Nikdo z nás nebyl zavřený, příbuzní měli jenom těžký život. O něco těžší než ti ostatní. Lidé z dědiny se jim vyhýbali, každý se tvářil, jako by Jeníka nikdy neznal, třebaže se za protektorátu a dříve k němu sjížděli zdaleka široka. A mamince jednou veřejně vytkli, že špatně vychovala své děti.

STUDENT: Nenaznačil Vám, že to, co se stalo, pociťuje jako újmu, kterou na něm udělal národ?

ČEP: Jeník je křesťan, a my se proti životu nebouříme. Byli jsme postaveni do určitých zkoušek, do těžkých situací, a snažili jsme se z nich čestně dostat. Odděluje od sebe národ a určité lidi, kteří všecko dělali. Člověku z vesnice se těžko mluví krásně o lásce, o vlastenectví, o národě, ale vím, že na nás nepřestával myslit, na všecky, a že se nikdy nezpronevěřil ani myšlenkou této zemi. Vím, že velmi těžce nesl procesy se svými kamarády, a že byl zdrcen, když je slyšel přiznávat se k věcem, které nikdy neudělali.

STUDENT: Nevíte, jak se k němu chovali naši spisovatelé, když byli v Paříži na návštěvě?

ČEP: Všichni si dávali velmi pečlivě pozor, aby se s ním nesetkali. Nevím už, kdo mi to říkal, že se brzy po odsouzení Jana Zahradníčka setkal Jeník v Paříži s Nezvalem Došlo prý k trapnému, velmi trapnému výstupu.

STUDENT: Zřejmě ho ale navštěvoval Václav Černý?

ČEP: Doktor Černý se dostával ven velmi těžko, ale kdykoliv tam byl, tak ho navštívil. Černý, Jeník a Fučík nebyli rozhodně lidé naprosto stejných názorů. Ale vždycky byli přátelé.

STUDENT: Nevíte, jak se k našim emigrantům chovali lidé na našich zastupitelských úřadech?

ČEP: Myslím, že je ignorovali, že je nikam nezvali. Jestli ovšem přišli v doprovodu svých francouzských přátel, tak je nemohli přímo vyhnat. I když to s tím přímo nesouvisí, musím se zmínit o smutné zkušenosti s Adolfem Hoffmeistrem. V Paříži jsem se dověděl, že po bratrově onemocnění psal Hoffmeistrovi malíř Josef Šíma a prosil ho, aby se za mne přimluvil, ale Hoffmeister mu ani neodpověděl.

STUDENT: Takže se Váš bratr s nimi nikdy nestýkal?

ČEP: Ne, rozhodně ne. Hoffmeistra nebo Fleischmanna znal Jeník jenom z povzdálí, nerad se cpal tam, kde věděl, že je nerad viděn. Žil vždycky v osamělosti, vždycky potřeboval trochu manažera, někoho, kdo by mu řekl: Tak do toho! Nebyl bázlivý, naopak, byl jen ostýchavý.

STUDENT: Můžete nám ještě něco říci o Vašem posledním setkání?

ČEP: Vím, jak byl dojat, když slyšel, že na něho doma nezapomněli, že práce kterou dělal, měla smysl a cenu a že jeho poslední tvorba v ničem neustupuje tvorbě předválečné. Já jsem přesvědčen, že Jeník vyrostl v mistra eseje. Změnila se jen forma, přednosti zůstaly: nejprostší slova vyjadřují ty nejsložitější pojmy a nejkomplikovanější konstrukce. Nadějný byl zájem mladých lidí o jeho večírek ve Viole. Zdá se, že jim má pořád mnoho co říci tento český spisovatel, kterého považoval F. X. Šalda, spolu s Vančurou, za vrchol české prózy, i když někteří mladí absolventi naší filosofické fakulty nikdy jeho jméno ani neslyšeli.

PTALI SE TOMÁŠ PĚKNÝ A PETR FELDSTEIN

VZTEKLÁ REVUE — VZTEKLÁ KRESBA

Četl jsem nedávno jednu německou studii o rozdílu mezi kategorií „angažování" a „vzteku". Ten, kdo je vzteklý, je „enragé" — řečeno francouzsky. Květnové a červnové události ve Francii pak přivedly i francouzsky kreslený humor velmi rychle a organicky od angažovanosti (anebo i černohumorného anarchismu) k promyšlené revoltě vzteku: neztratil nic z dobové zkušenosti, z totální neúcty k nacionálním symbolům, z nevůle k dědům a fotrům, z nedůvěry k partajím — i těm levým —, jež se už nějak zabydlily. A to vše nyní kreslíři a karikaturisté od Siného po Worlinského umocnili, ztematizovali, zaktualizovali. Jako partyzáni odmítají uniformitu, přitom stále s oním rozjitřením, které dobře ví, že „otcové smrdí", a vůbec nic nešanují. Zavrdlí hlasatelé tendenčnosti by mohli jásat — zdá se však, že jim revoltující kresba nepůjde pod nos. Oni by totiž chtěli ukázněnou „obsahovost" odtud — potud.

Avšak revue l'Enragé — dostal jsem zatím z Paříže prvá čtyři čísla — odmítá politické náhubky, i ty tak zvané progresívní. Nevolnost z „politiky" a vztek na handlující a zabydlené politikáře těchto dní je v ní zřejmý. A provokující. Není totiž skutečného vzteku bez chuti destruovat (česky: něco rozbít, něco rozsekat). V tom je poučení i pro českou politickou karikaturu: ovšem ta, myslím, nebude revoltovat po vzoru pařížských „vzteklých". Musila by totiž mít absolutní míru cynického odstupu, jemuž vskutku z dosavadních národních svátostí nic není svaté, jenž zná míru obžernosti až rabelaisovské a ozdobí národními barvami třeba klozetový papír.

OLEG SUS

OBÁLKA REVUE L'ENRAGÉ, Z NÍŽ V TOMTO ČÍSLE PŘETISKUJEME NĚKOLIK KRESEB.

S.U.S. / 8

SONGY KŘESŤANSKÉ A MARXISTICKÉ

„Jákob viděl žebřík s nebe, když byl ztracen již, žebřík čeká také tebe, přistup k němu blíž, slyšíš, jak tě volá Ježíš, pomoz mi nést kříž, když mu celým srdcem věříš, jít s ním domů smíš. Neboj se té cesty hložím, jdi jen výš a výš. A tam, v krásném Božím kraji, najdeš věčnou skrýš.“ To jsem nenapsal já (jen jsem doplnil některé chybějící čárky). Jde totiž o text jednoho ze dvou křesťanských songů, jež otiskl *Reportoár malé scény* v červnovém čísle. Songy **Jákobův žebřík** a **Cestou** otextoval Zdeněk Svoboda, hudbu k nim složil Luboš Svoboda, jehož fotografie — jinak up-to-date — zdobí časopis. Jak se zdá tak Luboš Svoboda jde s dobou a neuznává starou tabu; jako farář československé církve je zřejmě progresista. Ne, že bych byl zrovna nadšen jistou řadností textů v těch křesťanských songích. Ale je vidět, že cesty za křesťanskými dušemi mohou být všelijaké a že již dnes nelze udržet staré hranice mezi neměnně sakrálním a na druhé straně neměnně profánním, „vysokým“ a „nízkým“. Ostatně jsem zapřísáhlý estetik a vyznávám učení starého Liebermanna: Fuk a putna a neutrum a nula je mi domněle apriorní hodnota látek, tzv. „námětů“ — tak pro malíře může mít stejnou hodnotu madona jako pěkný slaneček v zátiší. Nejsem proti tomu, aby se dávala přednost třeba lékořici a lásce před Jákobem a Ježíšem — jenom ať ty songy, tzv. religiózní, proboha k něčemu jsou. A to „něco“ je věc hudební a zpěvácká. V rámci dialogu křesťanů s marxisty ovšem navrhuji rozšířit výrazové potence českých komunistů a jejich představitelů, těchto ateistických „farářů“ strany. Ať se také naučí zpívat, skládat texty a tvořit marxistické songy. Stěžují-li si mnozí z nich na nezájem mladých o ideologii a o marxistický světonázor zvláště, musí si uvědomit, že je již po dlouhá léta také ... nudili: Jazykem, slovem, dikcí, stereotypem myšlení. A proto udeřte v ryčné nástroje a zanotujte tu mou: „Hoj, hoj, paže spoj, v děsně tvrdý třídní boj! V děsně tvrdý boj třídní, bude trvat celé tři dny!“ A bude po hysterii, nervozitě, zbrklých reakcích. Doporučuji zvláště některým pánům poslancům z natvrdlého křídla naší „konzervy“ item spřízněným tajemníkům strany ...

HORROR ČESKÝ NA RUS PŘENESENÝ
ANEB DE NADRO-PRDELKIBUS IN INFINITUM

Týdenní revue *Svět sovětů* hýří opravdu vším, od sovětismů po amerikanismy. Teď nás oblažuje již několik čísel komiksovým seriálem *Jak vyhubili upíry na Rusi*. Tomu nadpisu jsem rád: aspoň si můžeme vytýčit vzor, a dokonce z minulosti, té řádně temné, černosotněnské, carské, jak tam vysavači krve se zahnutými paňáty řádili a jak byli vskutku likvidováni. (Od té doby se prý u Sovětů nevyskytli.) Za „hodnotu“ seriálu ruče ručí Švandrlík s Nepraktou. Dokonce tak ručí, že dostali patent od MUDr. Miroslava Plzáka, CSc., jinak publicisticky aktivního, jistě chytrého odborníka (nemýlím-li se, tak v psychiatrii). Tento kandidát věd (aspoň jeden carský přežitek!) napsal do 24. čísla Světa sovět úvažku *Dospělým nepřístupno* a docela sympaticky v ní rozvinul myšlenku, že tzv. horror nemá být proklínán, že je to žánr pro rozptýlení, po jehož přečtení nemordujeme své manželky etc., že je tedy „únikový“ — maje bezpochyby silné fiktivní, pohádkové rysy — a že vůbec dobrý horror je vkusný. To je psáno vpravo, vlevo to Neprakta doprovodil „vkusnou“ kresbou, v němž jakýsi rádobyruský Drakula prokusuje obnažené hrdlo ženy, také obnažené (zbyly ji jen punčochy), barevně vyvedené v růžové k nakousnutí a k zaslintání, s řádně vyštěničkovanou zadničkou a řádně nafouklým i protaženým ňadrem (nadňadrem). Tuhletu mlaskavou montáž holičské erotiky & pubertálních představ & dědkovské pokleslé lascivnosti, roztahuje poté Svět sovětů na pokračování, s řádně křiklavým textem Švandrlíkovým. Není třeba se nad tím rozčilovat: Je však trapné dát si vystavovat „lékařské“ vysvědčení o vkusnosti dobrého horroru na horror zaručeně málo vkusný a opravdu ne dobrý. Pan doktor Plzák podle mého skromného soudu střelil kozla; ale možná ani nevěděl, k čemu tu svou apologii horroru píše a vedle jakého obrázku bude figurovat jeho text.

(OLEG SUS)

KDO DO ČELA?

Mluvíme v souvislosti s touto krizí či katastrofou o demokracii jako o jediné možné formě vlády, která nás ze současného stavu vyvede. Historické zkušenosti učí, že v krizových situacích nastupují často jiné formy nežli demokratické; zpravidla to bývá diktatura totalitního typu. Ta ovšem řeší věci vcelku lineárně, na čas zdánlivě odstraní nejhorší projevy krize, ale pak nutně vede zemi ke katastrofě nové a horší. To v nejrůznějších podobách můžeme pozorovat na vládách obou Napoleonů, Mussoliniho, Hitlera a mnoha jiných.

Krizové situace se však mohou řešit také tak, že se propůjčí částečné diktátorské pravomoci člověku nebo skupině lidí, jejichž osobní demokratismus a čestnost je prokazatelně nade vší pochybnost. Čím markantnější jsou tyto demokratické vlastnosti vůdců, tím menší je riziko, že by dočasných pravomocí mohlo být zneužito. Touto metodou se krizové momenty překonají zpravidla mnohem rychleji a úspěšněji než pomalou demokratickou mašinerií.

Pozorujeme-li dnešní změť veřejně proklamovaných názorů která nakonec vyúsťuje ve zřejmou nejistotu vedoucích vládních činitelů při odpovídání na kteroukoliv otázku zahraničních novinářů, pak se nutně musíme ptát, zdali by bylo tak pošetilé, kdybychom začali hledat silné osobnosti, které by dokázaly vzít věci do ruky pevněji než kdokoliv z dnešních politických vůdců. Snad nebude považováno za urážku, když řeknu, že většina z nich neprokazuje vlastnosti demokratického politika takového formátu, jaký bychom mohli srovnat s Rooseveltem, Churchillem, Masarykem, Kennedym a do jisté míry i s Leninem. Na první pohled vidíme, že společnou vlastností všech těchto historických osobností bez výjimky bylo neuvěřitelné vzdělání, které podmínilo jejich osobní kulturnost, patrnou i na formě a obsahu každého jejich veřejného projevu. Další jejich společnou vlastností pak byla stejně neuvěřitelná statečnost, kterou dokonce jeden z nich označil za hlavní vlastnost politika vůbec. Kromě toho byli všichni — alespoň v mezích politických možností — maximálně čestní, to znamená, že rejstřík jejich angažovanosti ve prospěch historicky správných věcí musel vysoko převažovat jejich omyly, eventuálně přímé politické špatnosti. Jedině komplexním spojením všech těchto vlastností může vzniknout silná politická osobnost, která také dokáže svým osobním kouzlem získat lidi pro politiku natolik, že jsou ochotni svěřit jí nejen nejvyšší státní úřady, ale v případě krize i složit do jejích rukou část svých svobod v důvěře, že budou z bludiště vyvedeni.

Obávám se, že v naší morální (tedy i vzdělanostní a kulturní) krizi je národ těžko schopen odhadnout, které osobnosti by dal právo u nás vládnout i s jistými většími pravomocemi. Působilo dost depresivně, když jedna z nejpokrokovějších a nejvzdělanějších složek národa — studenti — si vytvořila takový idol z muže, který v posledních dvaceti letech napsal dost článků, aby každému, kdo je četl, mohlo být jasné, že to zdaleka nemůže být český Roosevelt nebo Lenin. Mnohem spíše se zdá, že bychom měli takovou osobnost hledat mezi lidmi blízkými třeba Svazu spisovatelů, jejichž vzdělání a statečnost alespoň od roku 1956 (což bohatě stačí) je možné dobře zkontrolovat z jejich písemných projevů. A pak je zde ovšem i velká postava Václava Černého, který osvědčil všechny zmíněné vlastnosti v míře snad největší. Jenže smůla je, že tito politicky nejkrásnější lidé u nás dávají zatím přednost své odbornosti před politikou, ačkoliv v dané chvíli je snad dost nepolitických odborníků, kteří by je v jejich oboru nahradili. Hlavně však tyto osobnosti zjevně neaspirují na to, aby se staly politickými vůdci. Přesto myslím, že by je národ v současné chvíli velice potřeboval.

J. JEŠ, Ústí nad Labem

VRÁTÍ SE DR. ZIDAR?

V letech 1965—1967 působil v Praze jako dopisovatel deníku Komunistické strany Itálie L'Unità dr. Ferdi Zidar. Členem KSI se stal několik let před vypuknutím druhé světové války. Jako člen KSI pracoval v protifašistické ilegalitě až do svého zatčení fašisty a poté byl vězněn v nacistickém koncentrační táboře v Buchenwaldu. Po válce absolvoval Vysokou školu politickou ve Florencii a začal pracovat jako žurnalista. V roce 1965 byl akreditován do Prahy, kde pracoval až do roku 1967.

Ferdi Zidar je mezi svými přáteli znám jako čestný a poctivý komunista, nenávidějící bezpráví, lež a jakýkoliv útlak. V tomto duchu také vystupoval a psal. Jeho články, které popisovaly tehdejší vnitřní situaci v ČSSR, obsahovaly vždy pravdu a právě pro tuto vlastnost se stala Zidarova osobnost nepohodlnou. Zidar totiž jako jeden z mála zahraničních novinářů psal i o procesech padesátých let, hlavně však o procesu se sociálními demokraty a o revizi tohoto procesu, která probíhala začátkem roku 1966. Vrcholem byly jeho články o událostech kolem sjezdu spisovatelů na podzim r. 1967.

Naši milí orgánové neváhali poté použít i domovnické taktiky přímého nátlaku na jeho rodinu. Neznámí pánové, vždy za jeho nepřítomnosti, využívajíce různých záminek, navštěvovali paní Zidarovou a tajuplně jí sdělovali, že její manžel nevede řádný život a že má v Praze několik konkubin. Až když s nimi paní Zidarová „vyrazila dveře“ s odůvodněním, že svého manžela velmi dobře zná, a že tyto informace jsou nepravdivé, podivné návštěvy ustaly. O svérázných názorech na etiku a chování notabene vůči příslušníku jiného státu, není snad třeba dále diskutovat.

Když tedy toto nepomohlo, tehdejší dvorní ideolog Koucký zavítal do Říma na přátelskou návštěvu a požádal italské soudruhy o Zidarovo odvolání. Zdůvodňoval to tím, že dr. Zidar po dobu své práce v Praze nenapsal ani jediný článek, který by byl příznivý poměrům, které v té době v ČSSR panovaly. Zidar po návštěvě Kouckého byl svými nadřízenými vyrozuměn, že je jeho pobyt v ČSSR pro určité soudruhy u nás nežádoucí, a proto že bude v nejbližší době z Prahy odvolán. Na základě této zprávy odjel Zidar do Říma, kde požádal o vysvětlení a o prodloužení své akreditace v Praze. Dověděl se sice, že po dobu své činnosti v Praze pracoval poctivě a velmi dobře, ovšem že vzhledem k nastálé situaci nemohou jeho nadřízení ručit za bezpečnost jeho osoby. Poté se dr. Zidar vrátil do Prahy a navštívil ÚV KSČ, kde hodlal rovněž žádat vysvětlení. Nedostal se však dále, než k vrátnému, kde mu bylo řečeno, že pro nedostatek času není možné, aby byl přijat.

Dr. Zidar tedy musel opustit Československo, zemi a lid, jež poznal přes své české a slovenské kamarády v koncentráku a jež si během svého pobytu v Praze ještě více oblíbil.

Co k tomu ještě říci? V době, kdy odstraňujeme škody napáchané Novotného komplicí a jejich předchůdců, musíme taky napravit křivdy, jichž se minulý systém dopustil na našich přátelích a soudruzích z bratrských stran. Věříme, že naši představitelé, stojící v čele obrodného procesu učiní vše, aby se dr. Zidar opět vrátil do Prahy a mohl pokračovat ve své práci, uprostřed které musel nedobrovolně odejít.

Jaromír KUBÍK, Eduard MAJOR

EVA, JABLKO, MARXISMUS A RUŠTINA

(MARXÁK A TY VOBRÁZKY, STUDENT 25)

Netroufám si ani souhlasit ani nesouhlasit s názorem kolegy Bohuslava Blažka, že „Eva by si byla jablka možná ani nevšimla, kdyby nebylo bývalo zakázané; rozhodně by se mu však snažila vyhýbat, kdyby jeho požívání bylo bývalo přikázané“. Věřím, že jste mé stanovisko k tomuto Vašemu přirovnání s povinnou výukou marxismu a ruštiny jistě nečekal. Naproti tomu k vlastnímu problému povinnému vyučování marxistické filosofie a ruštiny se rád vyjádřím.

1. Kolega B. Blažek položil ve Studentu č. 25 otázku, zda jsem já nebo některý jiný odpovědný činitel podnikl kroky pro to, aby se u nás na vysokých školách od zemědělské po jadernou nevyučovalo povinně marxistické filosofii; v případě, že jsem je dosud nepodnikl, kdy je podniknu; konečně v případě, že je nehodlám podniknout, proč nehodlám.

Podnikl jsem a podnikám ve spolupráci s některými akademickými funkcionáři vysokých škol kroky k tomu, jak někdejší jednostranně ideologicky pojímanou výuku marxismu-leninismu nahradit pozitivní výukou společenskovědní. V květnu jsem se sešel s některými našimi sociology, psychology, ekonomy, filosofy, politology, logiky a zkoumali jsme výuku těchto disciplín na vysokých školách ve světě jako všeobecně vzdělávacích disciplín pro všechny studenty. Výsledkem porady byl předběžný závěr, že ministerstvo školství bude podporovat snahy vybudovat na každé fakultě podle jejího vlastního rozhodnutí soustavu předávání těch poznatků filosofických a společenskovědních, jež odpovídají konkrétnímu zaměření fakulty, a to v rozsahu korespondujícím se světovými trendy. Podnikli jsme a podnikáme kroky, aby filosofická a společenskovědní výuka podobně jako kterákoli jiná odborná výuka na vysokých školách byla věcí učitelů plně vědecky a pedagogicky kvalifikovaných, kteří jsou s to posluchače svědomitě informovat o podstatných vědeckých poznatcích svého oboru, ať už vznikly na půdě té či oné teoreticko-metodologické školy či světonázorového zaměření. Nepodnikám a nehodlám podniknout kroky, aby byla jistá rozumná míra povinné, případně relativně povinné a fakultativní filosofické a společenskovědní výuky zrušena, neboť by to podle mého přesvědčení neodpovídalo empiricky zjištěným pokrokovým směrům světového vývoje soudobého vysokého školství.

Jsem si dobře vědom, že jakákoli výuka filosofie a do jisté míry i společenských věd má své světonázorové odstíny. Usilují a budu usilovat, aby žádný vysokoškolský učitel svůj světový názor posluchačům nevnucoval. Nebudu však také žádnému kvalifikovanému učiteli přikazovat, aby svůj světový názor skrýval nebo jej zamlčoval. Pokud jde o marxismus, považuji jej za významnou teoreticko metodologickou školu ve filosofii a společenských vědách, jež sama, svými vnitřními silami, se u nás zbavuje svého někdejšího dogmatického charakteru a hraje progresivní a v celém světě uznávanou úlohu v rozvoji společenských věd i v kritice jakékoliv nelidskosti ve společenském uspořádání, ať se s ní setkáváme na Západě či na Východě. S poznatky získanými na půdě marxismu musí být posluchači vysokých škol seznamováni stejně jako s poznatky získanými na půdě jiných významných vědeckých škol. Skutečným marxistům není nic tak vzdáleno, jako představa monopolu na vědeckost a na absolutní pravdivost jejich vlastního učení.

Problematika, jíž jsem se ve své odpovědi dotkl, je ovšem nadmíru složitá a sotva ji mohu vyčerpat v několika řádcích. Požádal jsem proto současně odborníky, pracující v našem resortu, kteří se těmito otázkami zabývají, aby k nim redakci Studenta zaslali obšírnější vyjádření.

2. Druhá otázka kolegy B. Blažka — zda jsem podnikl kroky, případně zda je podniknu, případně proč je nehodlám podniknout — se týká vyučování povinné ruštiny u nás.

V květnu jsem podnikl kroky k tomu, aby otázka výuky ruštiny, jak pokud jde o rozsah, způsob výuky, počátek věku vyučování, problémy obligatornosti a volitelnosti na různých stupních a druzích škol, byly teoretickými i praktickými pedagogy znovu analyzovány. V červnu jsem se obrátil otevřeným dopisem v Učitelských novinách na učitele jazyků, aby mi sdělili své zkušenosti s výukou ruštiny (i ostatních cizích jazyků) a své náměty na změny ve výuce. Můj otevřený dopis otiskli ve zkráceném znění i některé deníky. Odpovědi se postupně scházejí a jsou na ministerstvu zpracovány. Jsou bohužel velmi protichůdné a navzájem rozporné — jak již to u složitých problémů obvykle bývá. Čekám ještě na expertizu některých učitelů z filosofické fakulty a další.

Rovněž Váš názor, kolego Blažku, a všechny Vašim názorům podobné názory budou jistě uváženy před konečným rozhodnutím. Byl bych však rád, kdybyste mně věřil, že z hlediska teorie i praxe pedagogiky nejde zdaleka o tak jednoduchý problém, jak vyplývá z Vašeho dopisu. Mohl bych Vaše „proti“ doplnit ještě dalšími „proti“, musel bych však — má-li konečné rozhodnutí být učiněno sine ira et studio — uvést rovněž některá další „pro“. Nejde tedy v tomto případě jen o rozhodování mezi bílým a černým, a proto bych Vás prosil, abyste měl strpení do té doby, než ministerstvo školství dostane vyžádané expertizy a bude je moci odpovědně zpracovat a předložit veřejnosti k diskusi.

Diskusi k oběma tematům na stránkách Studenta bych velmi vítal. Tak či onak by určitě pomohla k vyjasnění obou uvedených složitých problémů naší pedagogiky.

Prof. dr. VLADIMÍR KADLEC, DrSc.
ministr školství

NE TRESTU SMRTI

(STUDENT 22, 24)

Souhlasím se závěry článků Ivana Svitáka v č. 22 a dr. Zdeňka Gazdíka v č. 24, v nichž se požaduje úplné odstranění trestu smrti ze systému trestních opatření našeho státu. Jsem rovněž přesvědčený odpůrce trestu smrti. Obava, že bych mohl být jednou postaven před nutnost tento trest uložit, byla jednou z příčin, které působily při mém odchodu z justiční služby před několika lety.

K článku Ivana Svitáka mám však několik výhrad. Autor v upřímné snaze vykreslit nepřijatelnost trestu smrti se zcela vyčerpávající úplností uvádí podle mého názoru vedle důvodů naprosto nevyvratitelných i důvody méně přesvědčivé, či dokonce takové, jichž by se dalo zneužít k zastávání opačného stanoviska. V bodech 42 a 50 článku se v podstatě upírá státu právo popravovat provinilce. Autor tvrdí, že společnost pověřuje stát řízením lidského soužití, avšak nikdo stát nezmocnil, aby usmrcoval lidi; stejně tak by bylo možno argumentovat, že nikdo nezmocnil stát k omezování osobní svobody zavíráním lidí do vězení. Na základě stejné úvahy by bylo možno pochybovat i o právu státu ukládat trest odnětí svobody a trestat vůbec. Takové vyznění své argumentace autor jistě nezamýšlel. V bodu 55 se uvádí, že schvalování trestu smrti předpokládá odvahu schvalujícího stát se katem; podobně by bylo možno (ovšem na jiné úrovni) tvrdit, že ten, kdo má rád maso a souhlasí tedy se zabíjením zvířat, by musel být ochoten stát se řezníkem. Pominou-li se však tyto — opakuji drobné výhrady, nutno uznat, že se Svitákovi podařilo nahromadit tak pádné důvody pro zrušení trstu smrti, že by měly být plně dostačující pro každého soudného nepředpojatého a mravně neporušeného člověka.

Argumentaci obou článků by snad bylo možno ještě doplnit. Některé státy, jak známo, zrušily trest smrti. Podle zpráv, které o tom proběhly tiskem, nemělo toto opatření za následek vzestup výskytu onoho druhu trestné činnosti, která byla do té doby postihována trestem smrti. To ovšem vyvrací jeden z nejčastějších uváděných důvodů pro zachování trestu smrti, totiž jeho odstrašující účinek. Domnívám se — a psychologové mně jistě dají za pravdu —, že pachatelé nejtěžších násilných trestných činů se dostávají do mocného afektu, v němž vůbec nepřemýšlejí o trestních následcích svého činu. Pokud o nich přemýšlejí, jejich afekt je natolik silný, že zastíní každou zábranu včetně hrozby jakýmkoliv trestem. Myslím si dokonce, že existence trestu smrti může v některých případech působit právě opačně. Na psychicky vyšinuté jedince, jakými pachatelé hrdelních zločinů začasté bývají, může totiž hrozba trestem smrti působit jako jakési dráždidlo. U takových lidí tedy hrozba trestem smrti může působit spíš jako pobídka než jako zábrana při spáchání trestného činu.

Poučný je také pohled na praktické používání trestu smrti u nás v současné době. Platný trestní zákoník z r. 1961 zachoval trest smrti výslovně jako trest výjimečný (§ 29), zatímco trestní zákoníky u nás dříve platné obsahovaly trest smrti jako řádný trest v soustavě trestů. A přece zavedením nového trestního zákoníku — nemám v ruce přesná statistická čísla, ministerstvo spravedlnosti by však můj poznatek jistě mohlo potvrdit — počet trestů smrti značně vzrostl. Příčinu tohoto povážlivého jevu spatřuji v tom, že platný trestní zákoník snížil maximální hranici trestu odnětí svobody na 15 roků a nad tímto trestem následuje pak už jen onen výjimečný trest — trest smrti. Zákonodárce byl při této zákonné úpravě veden bezesporu šlechetnými humánními cíli, ale jako mnoho dobrých myšlenek, i tato se v praxi projevila právě opačně a ze zamýšlené humanizace se stala faktická dehumanizace. Před trestní soudy se totiž dostávají pachatelé takových trestných činů, u nichž uložení trestu odnětí svobody na 15 roků se jeví jako nepřiměřeně nízké a soudu pak nezbývá než uložit trest smrti. Trest smrti je v těchto případech ukládán ne proto, že by jej soud považoval za zcela přiměřený, nýbrž proto, že nemá k dispozici jiný, přiměřenější trest. I tyto skutečnosti by podle mého mínění mohly sloužit jako argument pro zrušení trestu smrti.

Z důvodů, uváděných proti trestu smrti, považuji za nejzávažnější tyto:

a) krutost trestu smrti:

b) jeho nenapravitelnost při nezměnitelné omylnosti lidské spravedlnosti:

c) výše zmíněné zkušenosti států, které již trest smrti zrušily. (...)

Dr. R. HRON,
Ostrava

VÁŽENÝ PANE FELDSTEINE!

Dovoluji si Vám odpovědět na Váš článek „Ausgerechnet ausgerechnet“ ve 29. čísle STUDENTA. Vaše slova se týkají i mne, poněvadž jsem se rovněž přihlásila do Celostátního sdružení absolventů vysokých škol universitních směrů, jimž nebyl udělen titul.

Studovala jsem v letech 1952—1956 geologii na přírodovědecké fakultě Masarykovy university v Brně. Ukončila jsem studia s vyznamenáním a titulem „promovaný geolog“. Pracuji v Západočeských cihelnách, n. p., Stod, jako samostatný geolog; brzy poznáte, jakou roli hraje mé zaměstnání v otázce získání titulu.

Ihned po vydání zákona č. 19/66 Sb. o vysokých školách jsem se informovala o této možnosti na fakultě v Brně. Prof. Zapletal mi tehdy ještě nemohl poskytnout přesné informace o rozsahu rigorosní zkoušky: sdělil pouze, že u písemné práce, jejíž téma mi stanoví zaměstnavatel, bude vyžadována úroveň vědecké disertační práce.

Pak jsem se obrátila na kolegu geologa, absolventa geologické fakulty KU v Praze, který se rovněž zajímal o možnost získat akademický titul. Podle jeho informací fakulta vskutku vyžaduje písemnou práci vysoké vědecké úrovně, již publikovanou nebo připravenou k publikaci. Setkal se dokonce s názorem, že absolventi pracující v praxi jsou vlastně na periférii geologie a na akademický titul nemají nárok.

V tomto případě se moje vyhlídky rovnaly nule. V současné době a ve svém dnešním zaměstnání — které nechci opustit — nemám možnost vědecké práce. Podnik mi rigorosní práci nezadá ani mi neumožní její vypracování, poněvadž ji nepotřebuje. Znamená to opravdu, že jsem na periférii geologie a nemám na titul nárok?

Kromě toho jsem v udělení titulu hledala prostou spravedlnost. Nechtěla bych přijímat z milosti to, co považuji za své právo.

Proto jsem uvítala zprávu v tisku o Sdružení absolventů vysokých škol universitních směrů, jimž nebyl udělen titul. Poněvadž při brněnské universitě se toto sdružení zatím neustavilo, přihlásila jsem se v Praze.

Už dříve jsem se setkala s názorem podobným Vašemu, že toužím po titulu jako obyčejná měšťačka. Řekl mi to člověk, který studoval na vysoké škole před jejím uzavřením za okupace, pak byl na práci v Německu a po válce už se ke studiu vrátit nemohl. Nemám mu za zlé, že si to myslí. Není to moje zásluha, že jsem na tom byla lépe než on.

Každý z nás má právo na vlastní názor. Jeho zveřejněním vydává svědectví především o sobě. Je nutno obdivovat sebejistou odvahu, s níž veřejně bez důkazů obviňujete 18 000 a snad více lidí i jejich manželky a muže z nízkých pohnutek, ze závisti a malosti, z maloměšťáckého snobismu. Odkud jste čerpal tuto jistotu?

Nechceme se řadit mezi oběti. Víme, že je podstatný rozdíl mezi námi a lidmi, kteří si „část nebo většinu socialismu odseděli“. Chceme jen spravedlnost, nechceme být diskriminováni vůči těm absolventům, jimž byly tituly uděleny. Přejeme jim to, ale žádáme to i pro sebe, poněvadž se nepovažujeme za horší než oni. Nemám-li pravdu, ráda o tom přijmu od Vás důkazy.

NADĚŽDA MILFORTOVÁ, Plzeň

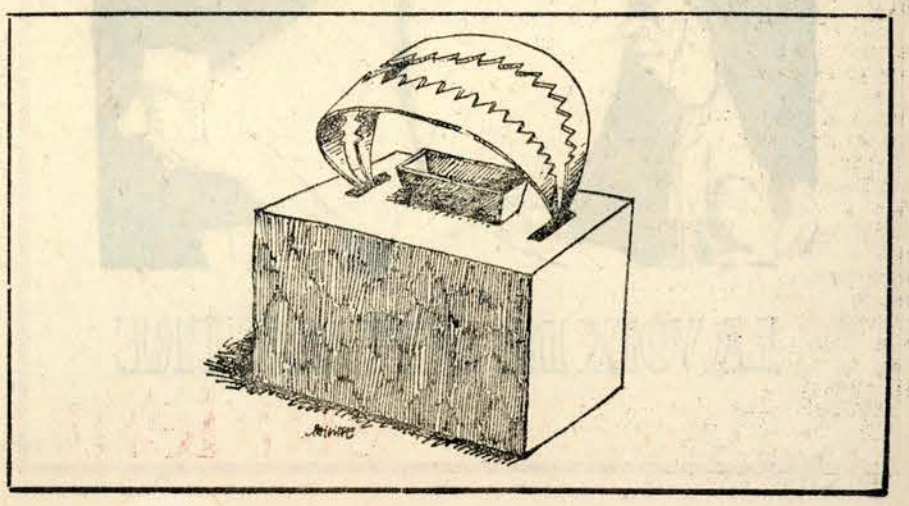

isaac deutscher: STALIN

9. POKRAČOVÁNÍ

Bohové žízní I

Po procesech a deportacích, které následovaly Kirovovo zavraždění se zdálo, že režim povoluje. V druhé polovině roku 1935 a v první polovině roku následujícího byl veřejný zájem soustředěn zejména na úspěchy druhé pětiletky a na očekávanou ústavní reformu. Usměvavého Stalina bylo nyní častěji vidět v záři reflektorů, obklopeného stachanovci, úspěšnými kolchozníky a jejich ženami, kteří se všichni zaměstnávali děkováním za svůj „nový a radostný život." Objevoval se na veřejných slavnostech, udělával ceny úspěšným sportovcům, přijímal od dětí pugéty a pózoval v nejrůznějších idylických scénách před kamerou. Všechno nasvědčovalo dlouhému období politické umírněnosti. Z bývalých vůdců opozice byl Zinověv, Kameněv a Smirnov ve vězení ve Verchně-Uralsku. Bucharin, Radek a Sokolnikov leštili spolu se Stalinem židle při zasedáních ústavní komise. Bucharin byl redaktorem Izvestijí a Radek hlavním novinářem, který komentoval zahraniční politiku Kremlu. Pjatakov byl náměstkem komisaře a skutečným organizátorem těžkého průmyslu. Rykov, bývalý premiér, byl komisařem pošt a telegrafů. Rakovský, Krestinský, Karachan, Raskolnikov, Antonov—Ovsejenko, Rozengolc, Jureněv, Bogomolov a mnozí další, kteří se se Stalinem už dávno smířili, působili za hranicemi jako velvyslanci, zvláštní emisaři, šéfové obchodních misí. I v Gruzii se zdálo, že Stalinovým starým oponentům, kteří proti němu vystoupili ještě za Leninova života, bylo odpuštěno. Vztahy mezi Stalinem a vůdci armády se zdály být nezkaleny. V roce 1936 byla zavedena stará předrevoluční disciplína, včetně starých důstojnických hodností. Pět vojevůdců, Tuchačevský, Jegorov, Bljucher, Vorošilov a Buďonnyj, bylo jmenováno maršály.

Na nižších příčkách strany však čistky pokračovaly v neztenčené míře. Koncem roku 1935 byly Pravda a Izvestije plny zpráv o odhalení tajných opozičních buněk téměř ve všech ruských a ukrajinských městech. Novináři také psali o dělnících, kteří byli proti stachanovským metodám, tj. proti zvyšování intenzity práce v továrnách a proti odměňování podle výsledků. Tu a tam dělníci napadali, dokonce vraždili stachanovce a ničili stroje. Mužikové, nedávno zverbovaní do průmyslu, často poškozovali či ničili své nástroje neobratným dětinským zacházením. Když mužika nějaká zázvada na stroji připravila o trpělivost, snažil se ji napravit kladivem nebo sekerou. To byly ony „sabotáže", kterými ruská zaostalost, negramotnost a zoufalství brzdily mocnou průmyslovou revoluci. V této době nikoho nenapadlo vinit ze sabotáží Pjatakova, který byl po mnoho let hlavním organizátorem průmyslu, či jiné bývalé vůdce pozice.

Trocký se v té době zabýval budováním své čtvrté internacionály v opozici ke Stalinově třetí. Když komentoval zprávy o nekonečném vyvlučování trockistů a zinověvců ze strany, napsal ve svém Bulletinu: „Můžeme s důvěrou říci, že přes třináct let persekucí a pomluv, přes kapitulace a ústupky, ještě nebezpečnější než persekuce, **má již dnes Čtvrtá internacionála svou nejsilnější, nejpočetnější a nejzocelenější součást v SSSR.**" Zčásti bylo Trockého ujišťování jen prázdným chvástáním, neboť v průběhu sedmi let v exilu ztratil s Ruskem veškerý osobní kontakt. Přesto však trockismus zůstal silným potenciálním názorovým směrem v Rusku. Trockého sebejistá prohlášení nemohla než zesílit Stalinova již tak silná podezření. O šest měsíců později byl svět zděšen a ohromen procesem se Zinověvem a Kameněvem.

Dlouhou sérii procesů nebudeme na tomto místě rozebírat. Zajímá nás tu Stalinova role a jeho motivace. Osobně se u soudu neobjevil ani jednou. Muž, který měl být údajně hlavní obětí tolika rozšířených temných spiknutí, nebyl přizván, ani aby svědčil. V průběhu morbidního představení však bylo cítit jeho přítomnost v nápovědní budce. A kromě toho, že byl nápovědou, byl také neviditelným autorem, režisérem a producentem hry.

Z nekonečných veřejných a tajných procesů jsou nejdůležitější tyto čtyři: „Proces se šestnácti" (Zinověv, Kameněv, Smirnov, Mračkovský a další) ze srpna 1936; „Proces se sedmnácti" (Pjatakov, Radek, Sokolnikov, Muralov, Seberjakov a další) z ledna 1937; tajný proces s maršálem Tuchačevským a se skupinou vedoucích generálů Rudé armády z června 1937; a „Proces s jedenadvaceti" (Rykov, Bucharin, Krestinský, Rakovský, Jagoda a další) z března 1938. Mezi obžalovanými byli všichni členové Leninova politbyra — kromě Stalina a kromě Trockého, který ač nepřítomen, byl hlavním obviněným. Byli mezi nimi dále jeden bývalý předseda vlády, několik náměstků předsedy vlády, dva bývalí šéfové Komunistické internacionály, šéf odborů (Tomský, který před procesem spáchal sebevraždu), náčelník generálního štábu, hlavní politický komisař armády, téměř všichni sovětští velvyslanci v Evropě a Asii, a nikoliv na posledním místě dva šéfové politické policie: Jagoda, který poskytl „důkazy" pro proces se Zinověvem a Kameněvem, a Ježov, který takto posloužil u ostatních procesů.

Všichni byli obviněni z pokusu zavraždit Stalina a další členy politbyra, ze snahy o restauraci kapitalismu, ze zničení vojenské a hospodářské moci země a z otrávení či jiného zabití mas ruských dělníků. Všichni byli obviněni ze spolupráce se špionážními službami Británie, Francie, Japonska a Německa, od prvních dnů revoluce. Kdyby tato obvinění která se hromadila od procesu k procesu, byla pravdivá, nedokázal by nikdo vysvětlit samu existenci sovětského státu. Když byli pronikli celým mechanismem státní správy až do nejvyšších míst, dokázali údajní teroristé zabít jediného Kirova. Výpovědi jenom zdůraznily obrovský rozpor mezi všudypřítomným charakterem „spiknutí" a jeho zanedbatelnými výsledky.

Ireálný charakter toho všeho byl dále podtržen přízračným chováním obžalovaných, alespoň těch, kteří byli souzeni veřejně. Mnoho civilních postav a všichni vojevůdcové však byli souzeni in camera; mnozí byli popraveni bez soudu, protože je nebylo možno přimět k přiznání a odvolání zločinů, které nespáchali. Ohromený a ohloupený národ se stal jednohlasnou ozvěnou refrénu „Zastřelte vzteklé psy!", kterým prokurátor Vyšinský zakončoval své denunciace. Nebylo předloženo jediné svědectví, které by se dalo verifikovat normálními právními metodami. V těch několika případech, kdy obžalovaní odkazovali na specifické okolnosti svých údajných schůzek s Trockým v zahraničí, tedy na okolnosti, které bylo možno ověřit, byla falešnost výpovědi jasná okamžitě. Kodaňský hotel, kde se obžalovaní Holzman, David a Berman—Jurin měli údajně setkat s Trockým, přestal existovat dávno před datem schůzky. Úředníci letiště u Osla, kde měl přistát v německém letadle Pjatakov, aby se setkal s Trockým prohlásili, že v příslušné době (plus minus několik měsíců) tam žádné zahraniční letadlo nepřistálo.

Přiznání mužů na lavici obžalovaných není tak dalece překvapivé, díváme-li se na ně z hlediska celé historie vnitrostranických bojů. Od poloviny dvacátých let se odvolávání názorů stalo jakousi rituální zvyklostí u pokořených opozičníků. Začali s přiznáváním drobných přestupků proti stranické disciplíně a skončili zpovídáním se z apokalyptických hříchů. Mezi těmito póly byla široká škála stupňů, kterými prošli pomalu, téměř jako náměsíční, těžko předvídajíce směr, kterým jdou. Pokaždé přiznali hřích jen nemnoho závažnější než byl předchozí. Pokaždé samozřejmě doufali, že to je už ta poslední oběť, kterou na nich vyžadují — kvůli straně a kvůli vlastnímu vykoupení. Kdoví, zda si alespoň na konci cesty uvědomili, že už je nečeká nic jiného než ničivá smrš.

K čemu však potřeboval Stalin toto otřesné divadlo?

Mnozí soudili, že poslal starou gardu na smrt jakožto obětní beránky za své hospodářské neúspěchy. Zrno pravdy, ale nikoliv více, v tom je. Za prvé, ekonomická situace země zaznamenala v letech procesů výrazné zlepšení. Rozhodně nepotřebovala tolik obětí; a potřebovala-li je, bylo by stačilo doživotí — jako v případech dřívějších procesů s tak zvanou Industriální stranou a menševiky. Někteří odsouzení v těchto dřívějších procesech se ve čtyřicátých letech znovu objevili jako slavné osobnosti a nositelé vysokých poct. Stalinovým skutečným a daleko širším motivem bylo zničit lidi, kteří představovali potenciální možnost alternativní vlády, možná dokonce hned několika alternativních vlád. Je přirozeně nemožné citovat příslušnou kapitolu a verš ze Stalinových vlastních projevů a spisů. V celé předcházející historii, v okolnostech a důsledcích procesů je třeba hledat tuto motivaci. Stalin slučoval jakýkoliv pokus či jen myšlenku o vytvoření alternativní vlády s kontrarevolucí. Destrukce všech politických center, odkud by takový pokus mohl vzejít, byl přímým a nepopiratelným důsledkem procesů.

Je nyní třeba odpovědět na otázku, proč se za tímto cílem vydal právě v roce 1936. Úvahy o vnitřní politice těžko poskytnou odpověď. Obecná nespokojenost, jakkoliv byla možná rozšířená, byla příliš beztvará na to, aby ohrožovala jeho pozici. Opozice byla rozdrobena, ušlapána, neschopna akce. Jen nějaký náhlý šok, náhlá otřásající porucha zasahující celý mechanismus moci by byla mohla shromáždit její roztroušené a malomyslné řady. Takovéto nebezpečí se právě začalo ukazovat a hrozilo ze zahraničí. První z velkých procesů, se Zinověvem a Kameněvem, se konal několik měsíců poté, co Hitlerova armáda vpochodovala do Porýní; a poslední, s Bucharinem a Rykovem, skončil za asistence fanfár, ohlašujících anšlus Rakouska. Německý imperialismus se vyzbrojoval a zkoušel svou sílu. Stalin si nedělal iluze, že by se válce mohl vyhnout, a zvažoval alternativní možnosti, které se mu nabízely: dohodu s Hitlerem nebo válku proti němu. V roce 1936 se možnosti na dohodu zdály být věru chabé. Stalin pak podezříval Západ, že nejen neodporuje novému vzrůstu německého militarismu, ale že jej štve proti Rusku.

Výhledy boje pouze mezi Ruskem a Německem se zdály být nevalné. Za první světové války dokázala německá vojenská mašinérie, bojující na dvou frontách, uštědřit Rusku zničující rány a podlomit carismus. Stín posledního cara se musel Stalinovi vyjevit víc než jednou, když pozoroval Hitlerovy přípravy k válce. Můžeme si vykonstruovat imaginární rozhovor živého s duchem: „Přichází tvůj konec, šeptá fantom. Využiv válečného zmatku, smetl jsi můj trůn. Nyní zmatek další války pohltí tebe." Vy, odstavení monarchové, se nikdy nepoučíte, odpovídá mu živý. Byl jsi přece poražen nikoliv válkou samotnou, ale bolševickou stranou. Jistě, využili jsme válečných podmínek k našemu prospěchu, ale..." „Jsi si tak jist, přeruší jej duch, že žádná organizace nevyužije i nové války ku svému prospěchu? Pamatuješ na všeobecný zmatek v Petrohradě, když přišla zpráva, že Němci obsadili Rigu? Co když se Němci objeví znovu v Rize, nebo v Kyjevě, nebo na Kavkaze či u bran Moskvy?" „Říkám ti, žes měl proti sobě slavnou bolševickou stranu, zatímco já jsem Trockého vyhnal a všechny své oponenty rozdrtil." Fantom vybuchne v smích: „Cožpak já jsem tebe nedržel v letech 1914—17 na Sibiři, zatímco Lenin a Trocký byli v exilu?..."

Zpracoval Karel Kovanda

(Dokončení příště)

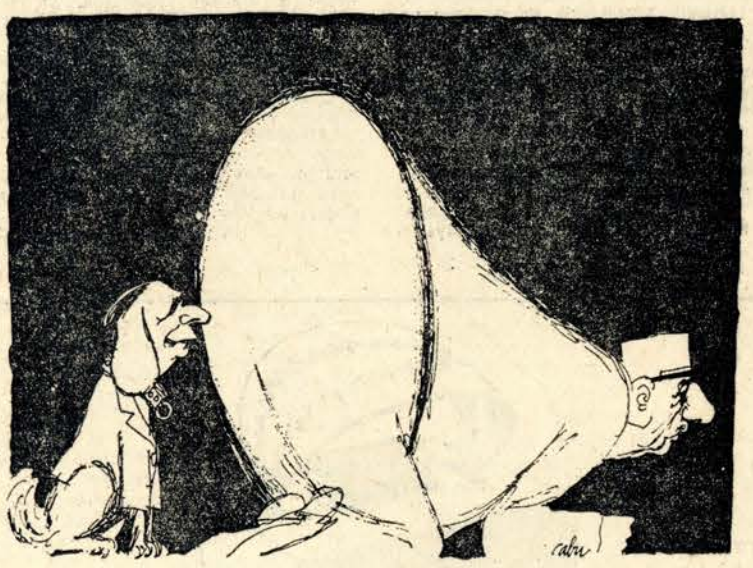

TROCKÝ

BUCHARIN

PŘÁTELÉ EMIGRANTI

Ač jsem ještě v kapitalistické cizině nebyl — a v současné době se chvěji, aby mě tam nakrátko vpustili —, podařilo se mi, že mám již několik přátel — emigrantů. Poznal jsem je totiž v době, kdy ještě emigranty nebyli.

Například emigranta L. N. Jedna známá umprumačka mi kdysi nabídla, abych se s ní šel podívat na div — inženýra, který zničehožnic začal výborně malovat a sochařit. Pravda, jeho obrazy mi poněkud připomněly ty, které se o nedělích vystavují na plošině u Národního divadla: jakýsi mezinárodní diletantský rádobysurrealismus. Ale na rozdíl od těch vystavovatelů začal najednou a zcela nedávno, neprodával a šel rychle nahoru.

Večerní Praha by důvody jeho „útěku" (musím to psát v uvozovkách, protože mě to štve, taková fetišizace jedné pitomé čáry po zeměkouli) spatřovala nejspíš v tom, že byl rozvedený a platil na dítě, že jako inženýr vyučoval na strojnické průmyslovce a v nejmenším ho to nebavilo, že uměl trochu německy a moc si myslel o svém talentu.

Mně se zdá ale signifikantní spíš to, že vždycky chodil obtočený s drbanskou elegancí pistolníků, přesmíru rád s malířskou rozplývavostí filosofoval — a nadevše miloval svobodu, svobodu tak, jak si ji představoval, přičemž to, že být svobodný, je být svobodný podle vlastní představy, patřilo k jeho představě svobody. Ještě bych připočetl, že nejlepšího kamaráda měl nějakého jaderného fyzika, který ve jménu svobody praštil s dobře placeným místem a rozvážel mléko tak dlouho, dokud „neutekl".

Emigrant L. N. je tedy podle platných předpisů stále ještě zločinec, kdežto dva mí spolužáci z FAMU odjížděli přes hranice ve vší počestnosti a spokojeně se pochechtávajíce. Jeden si vzal bohatou a ošklivou Islanďanku, druhý bohatou a ošklivou Španělku. Ten první se učí v New Yorku už nevím kolikátý rok anglicky, aby ho vzali na nějakou vysokou školu, ten druhý prý poslal před časem lístek odněkud, kde se loví perly, že tam loví perly.

Ten první, legální emigrat B. V., byl otec ročníku, Brňák a ctitel Velkomoravské říše, psával kafkovské povídky a chlubil se, že má matku, která miluje Dostojevského. Měl už po vojně, rozuměl obchodu a vůbec plnil funkci zasvěcovatele: Donutil nás okamžitě přečíst Baudelaira a Rimbauda a vysvětlil nám, co jsou to erogenní zóny.

Druhý legální emigrant, P. S., se pod pláštíkem filmové vědy věnoval vášnivé apologetice ilustrátora Buriana a později vůbec světa indiánek, mayovek, zanegreyovek a Fantomasů. Kromě toho se učil arménsky a je třeba dodat, že ho všichni měli rádi a všichni si z něho dělali srandu. Byl útlé postavy a v brejličkách vypadal jako neviňátko.

Je ovšem třeba doznat, že svou vizi svobody dovedl s tím lovem perel maximálně do důsledků.

Ten náš ročník byl vůbec do větru. Tak například se mezi emigranty zapsal další můj přítel, kameraman T. L. Chodil pořád v jediné, nesmírně elegantní kanadské bundě a jezdil pořád v jediném automobilu, bílém fiátku. Když jsem s ním několikrát jel, byli jsme vždycky pět centimetrů za náraznikem vozu před námi — dokud jsme ho nepředjeli. T. L. hrál také baseball, ale nevím, zda v něm byl také tak úspěšný jako v automobilových závodech. Kromě toho nejlíp na škole lyžoval a asi atky nejlíp hrál košíkovou. S láskou měl přitom stále nějaké potíže a ačkoli se mi zdál anticky krásný, byl tichý, skoro nesmělý a napsal jednu dlouhou a krásnou smutnou báseň.

Emigrantem nelegálním se stal v tom okamžiku, kdy mu prošel pas.

Těm hochům se to tedy povedlo, poznávají svět nikoli z okénka autobusu, učí se řečem nikoli z učebnic, kde se lidé oslovují soudruhu, a vůbec vykročili ve stopách vandrovních tovaryšů na zkušenou do světa. Všichni jim závidíme, jakkoli jsme tu už zapustili kořeny: (protekci, známosti a podobně).

Ale znám také jednoho, kterému se to nepovedlo.

Za války ho Němci dali na vychování do Polska, do německé rodiny.

Po válce ho vychovávaly jeptišky — dokud je nezrušili.

Pak se z něho stal svazák a jezdil na vyzdobených nákladácích kolektivizovat zemědělství.

A pak se mu zachtělo dobrodružství, takže ho chytili ještě pár kilometrů před hranicemi, jak jde lesem jen kus vedle cesty, aby nezabloudil.

Vsadili ho do koncentráčku, aby tam dělal nejčestnější povolání horníka a lezl po čtyřech štolami, s vozíkem uvázaným za nohy. Byly to velmi nízké štoly.

Zastihl jsem ho krátce po vojně, na jedné brigádě v lomu. Na světě měl jenom „tetu", nějakou hodnou paní z Jindřichova Hradce, které posílal špinavé košile.

Byl velice dobromyslný, četl, co mu přišlo do ruky, a všem dělníkům v lomu byl pro smích a k zlosti, protože na rozdíl od nich dělal jen tolik, aby si vydělal na jídlo.

Tomuhle chlapci se to tedy nepovedlo, ale pokud považujete koncentrák za dobrodružství a splněný sen, i on si přišel na své.

BOHUSLAV BLAŽEK